

Treball Fi de Grau

Projecte d'ApS en el Centre de Dia la Inmaculada.

“Entre Amics”

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

Autora: Lorena Vidal Vázquez

Tutora: Belén Zayas Latorre

Curs: 4º (2014-2015)

Grau d'Educació Social.

Facultat de Filosofia i Ciències de L'educació.

València, 05 de juny de 2015

RESUM:

Els menors que es troben en situació de risc, són aquells on la seva història s'ha configurat en un procés de socialització que no ha afavorit en el seu desenvolupament, i per tant, estan exclosos de la societat.

Com a mesura de prevenció dels menors en situació de risc social, trobem els Centres de Dia per a menors, aquests, són recursos preventius i educatius; totes les seves actuacions giren en torn a la transformació de les realitats dels seus usuaris amb la missió de cobrir les seves necessitats i que així queden satisfetes.

Aquest TFG es basa en un projecte d'ApS anomenat "Entre amics" dut a terme al Centre de Dia la Inmaculada de Xàtiva, el qual pretén cobrir les necessitats socials dels menors en general i les habilitats socials en particular, mitjançant jocs cooperatius i altres activitats relacionades amb l'oci i temps lliure com els moviments Scouts i Juniors.

Per tal d'analitzar si el procés de socialització dels menors ha millorat, es realitza un disseny quasi-experimental, on els resultats ens mostren que els models de comunicació basats en l'empatia i l'assertivitat, afavoreixen una bona integració social.

Aquest TFG recull una experiència inolvidable que ha permès desenvolupar-me com a educadora social.

PARAULES CLAU: Menors, Centre de Dia, Aprenentatge- Servei, habilitats socials, jocs cooperatius, socialització.

RESUMEN:

Los menores que se encuentran en situación de riesgo, son aquellos donde su historia se ha configurado en un proceso de socialización que no ha sido favorecido en su desarrollo, por lo tanto, están excluidos de la sociedad.

Como medida de prevención de los menores en situación de riesgo social, se encuentran los Centros de Día para menores, éstos, son recursos preventivos y educativos; todas sus actuaciones giran en torno a la transformación de las realidades de sus usuarios con la misión de cubrir sus necesidades y que así queden satisfechas.

Este TFG consiste en un proyecto d'ApS titulado "Entre Amigos" que se ha llevado a cabo en el Centro de Día la Inmaculada de Játiva, el cual pretende cubrir las necesidades sociales de los menores en general y las habilidades sociales en particular, mediante los juegos cooperativos y otras actividades relacionadas con el ocio y tiempo libre como los movimientos Scouts y Juniors.

Para analizar si el proceso de socialización de los menores ha mejorado, se realiza un diseño quasi-experimental, donde los resultados nos muestran que los modelos de comunicación basados en la empatía y la asertividad, favorecen una buena integración social.

Este TFG recoge una experiencia inolvidable que ha permitido desarrollarme como educadora social.

PALABRAS CLAVE: Menores, Centros de Día, Aprendizaje- Servicio, habilidades sociales, juegos cooperativos, socialización.

SUMMARY:

Teenagers at risk are those whose live experiences were determined in a socialization process that affected their development, consequently they became excluded in society.

As a measure to avoid teenagers at social risk, we have Educational centers as resources to prevent and educate. All its actions are set to transform their realities with the mission to look after and fulfill their needs.

This Project is an ApS called "Among Friends" carried out at the Educational center "La Inmaculada de Xàtiva", which struggles to cover teenager social needs in general and social skills in particular by means cooperative games as well as leisure and free time activities such as clubs like Scouts or Juniors.

In order to analyse whether their socialization process is enhanced, we use a quasi-experimental design, where results show that models based upon empathy and assertiveness promote a better social integration.

This project is an unforgettable life experience that helped me to develop myself as social educator.

KEYWORDS:Teenagers, Educational center, Learning-service, social skills, cooperative games, socialization.

-MODALITAT I ÀMBIT: Aquest, és un projecte d'intervenció socioeducativa, i l'àmbit al que es dirigeix és als menors.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	6
2. OBJECTIUS	9
2.1 <i>Objectius generals</i>	9
2.2 <i>Objectius específics</i>	9
3. FONAMENTACIÓ TEÒRICA	10
3.1 <i>Menors: necessitats i fortaleces</i>	10
3.2 <i>Menors en risc d'exclusió social</i>	11
3.3 <i>El paper dels Centres de Dia de Menors</i>	12
3.4 <i>Figura de l'Educador Social als Centres de Dia</i>	15
3.5 <i>Comunicació, habilitats socials i participació</i>	17
3.6 <i>L'ètica professional de l'Educador Social</i>	19
4. METODOLOGIA	20
FASE 1: Preparació o Planificació	21
4.1 <i>Objectius</i>	21
FASE 2: Acció	22
4.2 <i>Descripció del Servei</i>	23
4.3 <i>Disseny quasi-experimental</i>	24
4.4 <i>Anàlisi Pre-test</i>	25
4.5 <i>Desenvolupament i explicació de cada activitat</i>	27
4.6 <i>Cronograma d'aplicació del servei</i>	39
4.7 <i>Anàlisi Post- test</i>	42
4.8 <i>Conclusions i propostes de millora</i>	45
FASE 3: Demostració	49
FASE 4: Reflexió	50
FASE 5: Reconeixement	51
FASE 6: Avaluació	51
8. BIBLIOGRAFIA	55
9. ANNEXES	59

1. INTRODUCCIÓ

Tradicionalment el concepte d'exclusió social s'associava a les situacions de pobresa, és a dir, a famílies amb un nivell baix d'ingressos on la carència de recursos els impedia satisfer les necessitats bàsiques.

En l'actualitat sabem que el fenomen de l'exclusió social és un fenomen que supera el concepte de pobresa i de desigualtat. Les situacions de vulnerabilitat han augmentat degut a la fallida del model d'integració que es basava en l'ocupació assalariada. Avui en dia han augmentat els percentatges de població que es troben en situació de desprotecció, com a conseqüència de l'augment de l'atur i la marginalitat del mateix. A això hem d'afegir els canvis produïts en les relacions familiars i socials.

Ara bé, segons Lázaro et al., (2013), ens fan saber que una de les característiques de la infància és la necessitat de que els pares puguin cobrir les necessitats físiques, emocionals, i socials. Els xiquets es troben en ple desenvolupament socioemocional, per tant, qualsevol dificultat al llarg d'aquest desenvolupament pot tenir unes conseqüències més greus que en altres col·lectius, això significa que la infància és més vulnerable.

D'altra banda, podríem considerar que l'exclusió social és un procés caracteritzat per l'interaccionisme que provoca situacions de desequilibri i certa vulnerabilitat social, produint-se així una incapacitat per a accedir a determinats recursos que permeteixen la integració i la participació en la societat (Ballester y Figuera, 2000).

Sánchez (2011), apunta que les situacions de desequilibri són els escenaris pels que es mouen els recursos de prevenció secundària, especialment els Centres de Dia. Aquests, són un recurs preventiu de les situacions de risc dels menors i de les seves famílies, en les que a través d'estratègies socioeducatives afavoreixen la integració del menor en la societat i eviten la separació de la seva família biològica.

La finalitat dels Centres de Dia, no és una altra que intervenir en aquells contextos, on es presenten disfuncionalitats que incideixen de manera directa o indirecta en el desenvolupament del menor.

El Centre de Dia on he realitzat la meua intervenció s'anomena La Inmaculada. És un centre de protecció de menors en situació de risc social o desemparament. L'acció Social de las Híjas de la Caridad de San Vicente de Paúl, inserix en la missió de l'Església

Catòlica i al servei de les persones més vulnerables, volent donar resposta a les necessitats que presenten les pobres emergents dels últims anys.

En aquest context, el centre proveeix atenció integral a menors als que se'ls ha aplicat una mesura de protecció per part de la Conselleria de Benestar Social de la Generalitat Valenciana per a aconseguir el seu ple desenvolupament personal i social.

Depenen econòmicament de la Generalitat Valenciana a través de la Conselleria de Benestar Social.

Actualment són 12 menors els usuaris del Centre de Dia. Les edats dels menors estan compreses entre els set i els catorze anys, sent menors en situació de risc. L'estància dels menors al centre és de tres anys i quatre mesos, tots ells acudeixen al centre de forma habitual de dilluns a divendres, trobant-se tots ells en situació de guarda voluntària.

L'objecte principal de les educadores socials, és que són les responsables principals de l'atenció directa als menors. S'encarreguen de l'atenció personalitzada i integral del menor, així com de la planificació de tal intervenció junt a altres responsabilitats de coordinació tant interna com externa.

Entre les funcions a desenvolupar per les educadores del centre destaquen l'atenció directa als menors, formació integral personal i social, suport escolar, supervisió i higiene personal, supervisió de l'alimentació, acompanyament en les eixides a l'exterior amb la finalitat recreativa o cultural, posada en pràctica i seguiment dels programes d'intervenció individual i grupal, exercir la tutoria del grup de menors corresponent i programació d'intervenció i seguiment individualitzats.

Durant la meua estància al Centre de Dia, i mitjançant la intervenció dia a dia amb els menors, em vaig adonar de que aquests presentaven una manca d'habilitats/necessitats socials. És a partir d'eixe moment quan em vaig posar amb contacte amb la meua tutora del Treball de Fi de Grau (TFG) i vaig decidir fer un projecte d'Aprenentatge Servei (ApS).

Arrel d'aquesta falta de necessitats socials, l'objectiu de la meua intervenció és potenciar les habilitats socials dels menors, i que així puguem millorar les relacions socials amb altres companys a través d'un projecte d'ApS, en el que setmanalment realitzen

activitats com són els jocs cooperatius i altres activitats relacionades amb l'oci i temps lliure com els moviments scouts i juniors.

L'ApS és un tema nou i atractiu per a mi; nou perquè durant la carrera no ens han parlat el suficient d'aquesta metodologia tan pràctica i beneficiosa, i atractiva perquè per a mi suposa una motivació, ja que és una cosa de la que es pot extraure l'aprenentatge i el desenvolupament competencial. Em pareix que l'ApS és una forma d'aprenentatge funcional i significatiu amb el que es pot aprendre fent i actuant.

¿Per què he triat aquesta metodologia de treball per al meu TFG? El Treball de Fi de Grau representa la culminació del procés d'aprenentatge al llarg dels estudis, i a més ens permet analitzar, revisar i reflexionar sobre la realitat socioeducativa. Per això pensí que és important aquesta metodologia perquè:

En primer lloc, l'èxit de l'educació consisteix en formar bons ciutadans capaços de millorar la societat i no sols el seu currículum personal. En segon lloc, perquè els nens i joves no són els ciutadans del futur, són ja ciutadans capaços de provocar canvis en el seu entorn. I en tercer lloc, perquè fer un servei a la comunitat, ajudar a altres és un dels mètodes d'aprenentatge més eficaços, perquè es troba sentit al que s'estudia quan s'apliquen els coneixements i habilitats en una pràctica solidària (Batlle, 2011).

Pel que fan les competències que he adquirit mitjançant aquest TFG podem destacar les següents: La responsabilitat en el meu aprenentatge, he desenvolupat una base de coneixement rellevant per a la professió, he desenvolupat habilitats per al meu treball autònom, per a les relacions interpersonals i per a participar responsablement en la millora de la comunitat, he desenvolupat el raonament eficaç i creatiu d'acord a una base de coneixement integrada i flexible, i per últim, he estimulat el desenvolupament del sentit de col·laboració com un membre de l'equip per a aconseguir una meta comuna.

Així doncs, el present treball es tracta d'un estudi sobre els aspectes fonamentals relacionats amb les necessitats dels menors en situacions d'exclusió social als Centres de Dia, i una intervenció mitjançant l'ApS on es tracta de potenciar i desenvolupar algunes de les necessitats plantejades.

2. OBJECTIUS

El principal problema detectat al Centre de Dia La Inmaculada, és que els menors presenten una manca d'habilitats (necessitats) socials a nivell familiar, amics i d' altres persones.

A partir de la detecció d'aquest problema, es pretén que els nens i nenes del Centre de Dia coneguin amb major profunditat els jocs cooperatius per així potenciar les seues habilitats i que s'impliquen per a acudir als juniors i els scouts tots els caps de setmana per a millorar les relacions socials amb altres companys.

Pel que fan els objectius del servei que vaig a realitzar, destaquen:

2.1 Objectius generals

- Potenciar les habilitats socials dels menors a través dels jocs cooperatius.
- Millorar les relacions socials amb altres companys acudint als juniors i scouts.

2.2 Objectius específics

- Conèixer la conducta hàbil que tenen cada un dels menors.
- Desenvolupar la capacitat del treball grupal, enriquint l'interior dels membres del grup.
- Fomentar la convivència i cooperació, evitant la discriminació i els prejudicis.
- Fomentar el diàleg, el respecte i el recolzament al company.

3. FONAMENTACIÓ TEÒRICA

3.1 Menors: necessitats i fortalezes

Jurídicament els menors són aquells essers humans que encara no han alcançat la majoria d'edat. La Constitució ha fixat, en el seu article 12, que la majoria d'edat dels espanyols són els 18 anys. El desenvolupament del menor sempre estarà condicionat per unes necessitats, que compensades i ajustades per les seves pròpies fortalezes, permetran un determinat desenvolupament evolutiu.

Com apunta l'autora Gutierrez (2012), per a una comprensió adequada del benestar dels menuts, les necessitats infantils són el criteri de referència, de les situacions que suposen risc al mateix temps i per tant, de les intervencions encaminades a promoure el benestar o pal·liar les seves possibles carències.

Altre autor diu que “ las personas y en especial los niños, con independencia de su condición y situación, necesitan satisfacer toda una serie de necesidades que se consideran básicas para un óptimo y equilibrado desarrollo en armonía.” (González, 2006, p.48).

Els dèficits de dites necessitats, estimulen desajustos de risc que incidiran en el seu desenvolupament personal i com diu l'autor, afavorirà les situacions de maltractament, abús i incapacitat. Pel contrari, la satisfacció de les necessitats suposarà l'augment de les fortalezes del xiquet/a, construint-ne una corfa protectora.

Les fortalezes i necessitats s'estableixen des de les següents àrees, precises per al desenvolupament del/la menor. López (2008), ens mostra les necessitats i fortalezes bàsiques.

1-Necessitats de caràcter físic- biològic: Alimentació, temperatura, higiene, son, activitat física, protecció de riscos reals.

2-Necessitats cognitives: Estimulació sensorial, exploració física i social, comprensió de la realitat física i social, adquisició d'un sistema de valors i normes.

3-Necessitats emocionals i socials:

- Socials: Seguretat emocional, identitat personal i autoestima, red de relacions socials, Necessitat de participació i autonomia progressiva, a la vegada que s'estableixen uns límits en el comportament.

- Sexuels: Identitat sexual, curiositat, imitació i contacte.
- Entorn físic i social: Protecció dels riscos imaginaris, interacció lúdica.

Per tant, quan les necessitats són plenes, prevenen les situacions de risc i afavoreixen l'aparició d'altres conductes agradables. D'altra banda, si les necessitats són insatisfetes, tenen uns efectes oposats que els porten cap a la desviació social (González, 2006).

Evidentment, la meua intervenció social amb els/les menors del Centre de Dia, anirà encaminada cap a l'equilibri i la compensació d'aquestes necessitats, ja que elles són la clau per a prevenir i integrar, facilitant un desenvolupament òptim.

3.2 Menors en risc d'exclusió social

L'ús constant del terme menor, en situació de risc d'exclusió social obliga a identificar el seu rostre i les seves conductes, com manifestació d'unes vides desajustades i socialment nuvolades.

Com apunta Viadero (2004), existeixen menors, on la història social, personal i familiar s'ha configurat en un procés de socialització que no ha afavorit el seu desenvolupament i, per tant, es troben en zones d'exclusió. Altres, es troben en la corda fluixa, en una situació vital molt vulnerable, amb un present ple de conflictes i un futur incert. I donat el model social que vivim a l'actualitat, amb un sistema cada vegada més individualista, amb un nou concepte de família i altres patrons en les relacions, ens trobem amb un procés social que no ha cobert les seves seguretats més bàsiques i amb un desconeixement dels límits adequats i necessaris per a les distintes etapes en les que viu la persona, tal i com remarca "El Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF)".

"Las vidas de muchos niños y niñas trascurren en medio de la pobreza, el abandono, la exclusión, la ausencia de educación, la discriminación, la falta de protección y la vulnerabilidad. Para ello, la vida es una lucha diaria por la supervivencia y, por tanto, corren el riesgo de no poder aprovechar su infancia y adolescencia" (UNICEF, 2006, p. 10).

En l'Informe sobre l'Estat Mundial de la Infància corresponent a 2006, UNICEF considera que un menor està exclòs quan, en comparació amb el que es depara de manera quotidiana i estable a altres, no es beneficia d'un context de protecció front a l'explotació,

la violència o els mals tractes, o quan no té possibilitats d'accedir a recursos considerats essencials per al seu desenvolupament (salut, vivenda, i educació entre altres.)

Per la seva part, la Ley Orgánica 1/1996 de Protección Jurídica del Menor, ens diu que les situacions de desemparament són aquelles on l'inadequat exercici dels deures parentals produeix un perjudici per al menor que no és el suficient greu com per a apartar-lo de la companyia de la seva família, però requerirà la intervenció de serveis i institucions específiques per a eliminar eixos factors de risc.

3.3 El paper dels Centres de Dia de Menors

Quan parlem de nens/es en dificultat social o en risc de marginació social, ens estem referint als xics i xiques que han acumulat en la seva trajectòria de vida un nombre suficient de dèficits i fracassos, que ens fa pronosticar que es troben en el límit o el risc de formar part de la marginació i exclusió social en l'edat adulta (Melendro, Perdomo y Suárez, 2000).

Com a mesura de prevenció dels menors en situació de risc social, trobem els Centres de Dia per a menors, aquests, són recursos preventius i educatius, totes les seves actuacions giren en torn a la transformació de les realitats dels seus usuaris amb la missió de cobrir les seves necessitats i que així queden satisfetes.

Per això he decidit triar aquest tema per a la realització del meu Treball de Fi de Grau, perquè consideri interessant conèixer que s'entén per Centres de Dia, quina és la finalitat, funcionament, entre altres.

Podem trobar diferents definicions sobre què és, però en aquest projecte, ens agafarem a la definició, finalitat, funcionament que s'indica a la legislació vigent.

En l'article 4 de L'ORDRE de 17 de gener de 2008, queda be definit el que s'entén com a centre de protecció de menors.

1. "Els centres de protecció de menors a què es referix la present norma són establiments de caràcter obert destinats a acollir, atendre i educar, amb caràcter temporal, els menors d'edat que necessiten una atenció especialitzada per trobar-se en una situació de desprotecció, en els termes establits en la legislació civil vigent".

2. *“Estos centres de protecció són recursos destinats a afavorir la convivència i a propiciar la participació i integració social i familiar, per això estaran ubicats perfectament en les zones dotades amb les suficients infraestructures i servicis per a poder complir estos objectius”.*

3. *“La intervenció familiar serà prioritària en l’assignació d’estos recursos. L’acolliment residencial i l’atenció diürna en centre es caracteritza per la seua temporalitat, i es durà a cap mentre persistisquen els factors de desprotecció que motiven l’assignació de la mesura com a recurs de protecció o de suport, a fi d’eliminar o pal·liar els factors que generen esta desprotecció. La intervenció amb la família del menor constituirà una tasca prioritària mentre aquest romanga o estiga atès en el centre, quan la finalitat sigui el retorn del menor a la família”.*

Per a saber del que estem parlant, en el seu article 5 de L’ ORDRE de 17 de gener de 2008 es defineix la tipologia dels centres de menors, sent esta: *“ Els centres d’acolliment residencial i dels centres d’atenció diürna que ordena la present norma, serà la que contempla aquella que regula el règim d’autorització de funcionament dels centres de protecció de menors”.*

En L’ORDRE de 19 de juny de 2003 en el seu article 10 parla directament de la classificació: *“Els centres de protecció de menors es classificaran en centres d’atenció residencial i centres d’atenció diürna”.*

Per tant, queda definit que els Centres de Dia son centres de protecció de menors. Així es torna a especificar a l’article 12, dels centres d’atenció diürna en L’ORDRE de 19 de juny de 2003:

1. *“Els centres de protecció de menors d’atenció diürna o centres de dia de menors, son aquells destinats a atendre a menors i a adolescents, durant el dia, presentant serveis complementaris de suport i recolzament familiar, contribuint a pal·liar les seves creences i millorar el seu procés d’integració social, familiar i laboral”.*

2. Els centres d’atenció diürna es classifiquen en funció de la seva activitat:

- a) Centres de dia de suport convivencial i educatiu.
- b) Centres de dia d’inserció sociolaboral”.

L’article 18 del Capítol I del Títol III de L’ORDRE de 17 de gener de 2008, l’atenció a menors en centre de dia, defineix el recurs, en el seu segon paràgraf:

“Els centres de dia de menors son recursos preventius, recomanables per a menors que necessiten un suport a la socialització en el seu propi medi, be perquè manifesten comportaments de inadaptació social, o be perquè culminen un procés d’acolliment residencial i necessiten una orientació personal, formativa i sociolaboral. Així mateix, els centres de dia de menors son recursos bàsics en les situacions de risc. L’anàlisi tècnic dels casos posarà especial interès en evitar processos d’acolliment residencial innecessaris, mitjançant l’assignació d’aquest recurs. Això no obsta a la seva utilització en situacions de desemparament, com a complement a la mesura d’acolliment residencial o acolliment familiar, especialment respecte a centres de inserció sociolaboral”.

A l’article 19 del capítol I del Títol III de L’ORDRE de 17 de gener de 2008, s’estableix la finalitat i les funcions dels centres de dia:

1. Els Centres de Dia tenen com a finalitat essencial realitzar una labor preventiva, dirigida a nens i adolescents en situació de carència, que facilita processos tendents a la plena incorporació social del menor.
2. Els Centres de Dia desenvoluparan les funcions descrites en el punt 3 de l’article 10 de la present norma, a excepció de les referències a la separació del menor de la seua família i allotjament en el centre. Per a l’exercici d’aquestes funcions desenvoluparan serveis de suport socioeducatiu i familiar, de oci i temps lliure, de caràcter ocupacional i rehabilitador, de suport escolar i d’orientació sociolaboral i professional.
3. Els Centres d’atenció diürna, funcionaran preceptivament, de dilluns a divendres, de gener a juny i de setembre a desembre. Els mesos de juliol i agost podran estar un mes amb activitat i un altre sense activitat. El mes d’activitat podran tenir la mateixa dinàmica que la resta de l’any, organitzant-se per sessions de dilluns a divendres en les dependències habituals del centre, o be podran organitzar campaments per un període de temps equivalent, sempre i quant el personal participe en aquestes activitats.

3.4 Figura de l'Educador Social als Centres de Dia

D'allò exposat, em planteji la qüestió del paper de l'educador social als Centres de Dia. Segons el Libro Blanco del Título de Grado en Pedagogía y Educación Social a l'educador social se li defineix com "un agente de cambio social, dinamizador de grupos sociales a través de estrategias educativas que ayudan a los sujetos a comprender su entorno social, político, económico y cultural y a integrarse adecuadamente"(p.127).

Segons Garcia y Sánchez (2010), els educadors que intervenen als Centres de Dia utilitzen una metodologia de treball que es defineix a partir dels eixos següents:

- La coordinació:

L'exclusió social té un origen ocasionat per diversos elements, en el que es troben, l'atur, la salut, la higiene, la vivenda i les relacions socials entre altres. Per tant, les actuacions a realitzar tenen una coordinació amb els professionals que intervenen amb els menors i les famílies. Les educadores del Centre de Dia són instruments de mediació entre els menors i les seves famílies per una banda, i agents socials per l'altra.

- La mediació en la vida diària:

La vida es compon d'accions i actuacions que giren en torn a la satisfacció de les necessitats. (per.ex: necessitats d'oci i temps lliure, escolars, higièniques, entre altres). Dependent de la situació en que es troba cada menor, hi ha que no poden satisfer les necessitats. Aleshores, la llavor dels educadors socials és mediar per a que dites necessitats puguin ser satisfetes.

- Intervenció des de l'educació formal, no formal i informal:

La intervenció per part dels Centres de Dia, consistirà en donar suport a i compensar les dificultats institucionals. A més, l'educador deu tenir present que educa de manera conscient i inconscient des de aprenentatges vicaris.

- Vinculació, modelat i aprenentatge:

Els menors, no són conscients de que estan en risc social i dificulta que les persones s'apropen a ells. És per això que les intervencions s'han de fer des de l'afectivitat per a intentar aconseguir una vinculació afectiva. Una altra funció dels educadors és conèixer

quins són els dèficits que presenten els menors i treballar amb ells per a que intenten superar-los.

- Intervenció familiar:

Treballar amb el menor, és treballar amb les famílies. La relació que les educadores tenen amb les famílies, s'estableix des del moment que els fills s'escriuen al centre. Les famílies en les que es treballa als Centres de Dia provenen d'ambients desestructurats i amb risc molt elevat, per això, cal fer un treball socioeducatiu que mitjançant activitats i dinàmiques sàpiguen trobar ferramentes que puguin superar aquestes situacions.

A partir de la metodologia que s'utilitza als Centres de Dia, i mitjançant la meua intervenció dia a dia al Centre la Inmaculada, la metodologia que més s'apropa a la meua tasca és la de mediació en la vida diària. Per què? Perquè treballant amb els menors, vaig detectar algunes necessitats i pensí que la meua llavor és molt àmplia per a que dites necessitats siguin satisfactòriament satisfetes i compensades. Entre les funcions que he desenvolupat com a Educadora Social, es troben:

- Educativa
- Informativa, de assessorament, orientadora i de suport a individus, grups i famílies.
- D'animació i de dinamització de grups i col·lectius.
- D'observació i detecció de les necessitats i característiques de l'entorn dels grups i individus.
- De mediació
- D'elaboració, execució, seguiment i avaluació de projectes, programes, prestacions, campanyes, i intervenció comunitària.

A partir d'ací, em vaig plantejar treballar amb els menors la comunicació i la participació, dos elements molt importants per a satisfer les seves necessitats, i que a continuació exposaré més detingudament.

3.5 Comunicació, habilitats socials i participació

Per a que els menors puguin cobrir les necessitats socials, és molt important que amb ells es treballi la comunicació. Per què? Perquè la comunicació és un procés, és a dir, és un conjunt d'accions en les quals estan compromesos dos o més essers vius, els quals es relacionen.

Pérez (1999), ens diu que la comunicació, es pot treballar de moltes maneres, però s'ha investigat que els menors que col·laboren en determinades activitats poden aprendre noves estratègies i avançar, degut a l'intercanvi comunicatiu que té lloc durant l'activitat.

A més, sols les experiències de cooperació entre els individus, poden fer que en ells naixi la consciència de certs principis, com són el respecte, i la igualtat.

Johnson (1981 citado en Ruiz, 2008, p.1), identifica tres maneres d'organitzar als alumnes segons els objectius a aconseguir: cooperativa, els resultats que persegueix cada membre són igual d'útils per als altres membres del grup; competitiva, d'aquesta manera cada menor persegueix un resultat que és favorable per a ell sols però negatiu per als demés menors en els que es competeix; individualista, cada alumne busca uns objectius individuals, sent irrelevantes els resultats dels demés.

Com que l'objectiu principal d'aquest projecte és potenciar les habilitats socials dels menors i millorar les relacions socials, és important passar a parlar del que són les habilitats socials. Caballo (1993), quan parla d'habilitats socials, es refereix a conductes que permeteixen al individu desenvolupar-se en un context individual o interpersonal expressant sentiments, actituds, desitjos, opinions o drets d'un mode adequat a la situació.

Centrant-nos en els menors en situació d'exclusió social, les habilitats socials tenen molta rellevància. Aprendre a convida suposa ser hàbil en la comunicació interpersonal; l'adquisició d'aquesta habilitat és necessària per al desenvolupament dels xiquets/etes en la societat (Santana, 2009). Qualsevol ésser humà té la necessitat de relacionar-se amb els demés de manera adequada i, per això, deu desenvolupar habilitats que li permeten satisfer les necessitats.

Les habilitats socials, són ferramentes essencials en les persones per així poder relacionar-se de manera assertiva amb els demés. Caballo (2005), considera que la infància és un dels períodes fonamentals per a aprendre les habilitats socials.

Ballesteros y Gil (2002 citado en Garcés, Santana y Feliciano, 2012, p.173) destaquen les conseqüències de ser poc hàbils en les relacions interpersonals, perquè poden generar en les persones un baix control emocional, baixa autoestima i fracàs personal.

Per a fomentar les conductes hàbils, em pareix important que s'utilitzin els jocs cooperatius com a ferramenta de participació i millora. A més, com s'ha pogut comprovar, les experiències d'aprenentatge cooperatiu, comparades amb les competitives i individualistes, afavoreixen l'establiment de les relacions més positives entre els menors, caracteritzades per el respecte mutu, sentiments recíprocs d'atenció i ajuda, que son alguns dels objectius específics que es pretenen aconseguir.

Insistim, que el joc cooperatiu millora el desenvolupament i l'adaptació social del xiquet perquè amplien els seus coneixements sobre el món social i sobre si mateix. Creasey, Jarvis y Berk (1998 citado en López, 2008, p.117) pensen que a més, estimulen la comunicació i cooperació amb els iguals, milloren la competència social com: la empatia, les habilitats, la regulació d'emocions i el processament de la informació social.

D'aquesta manera, es pot concloure que les activitats cooperatives a banda de millorar la comunicació entre els participants, en general dona un millor rendiment i aprenentatge.

La majoria dels menors atesos als Centres de Dia, tenen dificultats per descobrir els seus propis interessos i participar de l'oci, és a dir, d'utilitzar el temps lliure de forma agradable. Tot açò, és degut a moltes carències que els han dut a situacions d'aïllament social. És per això que com a Educadora Social i mitjançant les funcions d'observació i detecció de les necessitats i d'animació de grups i col·lectius he intentat que aquests participen en activitats d'oci i temps lliure com els juniors i els scouts.

A l'article 7, dret de participació, associació i reunió dels drets dels menors, ens afirma que els menors tenen dret a participar plenament en la vida social, cultural, artística i recreativa del seu entorn, així com a una incorporació progressiva a la ciutadania activa. És per això, que el docent ha de ser capaç de promoure significats personals, sobre tot el sentit de pertinença a la comunitat social, a la comunitat humana, a la identitat individual i el reconeixement d'uns per altres. La societat moderna i complexa, com és la nostra, necessita aquests valors per a estar presents en les relacions educatives per a generar la confiança o capital social.

3.6 L'ètica professional de l'Educador Social

Diferents autors fan menció a la necessitat d'una ètica en l'exercici professional, García, Escámez y Jover (2010) plantegen que quan un professional adquireix i exercita les seves competències, fa un servei a la societat fins i tot es forma com a ciutadà.

D'altres com Ansoleaga y Gómez (2004) defenen que un servei a la societat requereix una pauta d'actuació que regula i orienta la llavor cap a la consecució de la satisfacció de la necessitat que origina aquest servei. Alguns d'aquests es presten a les persones, altres a les possessions i altres atenen a les necessitats.

En el cas d'aquest projecte, es presta a atendre les necessitats de les que presenten una carència els menors que acudeixen al Centre de Dia. L'Educador Social és educador de persones i responsable d'administrar els mitjos que puguin contribuir a facilitar el seu desenvolupament, benestar i integració. A més, l'Educador Social és educador de persones que presenten una problemàtica social molt determinada, per tant, ha de tenir una ètica professional donat la gran responsabilitat que es requereix.

L'ètica professional de l'educació social contempla els següents escenaris:

- 1- Relacions amb els subjectes, són els beneficiaris o perjudicats de la nostra habilitat social.
- 2- Les relacions amb la resta de companys.
- 3- Les relacions institucionals, marquen totes les situacions de col·laboració, coordinació, subordinació i interdependència que en aquesta professió es produeix tant a menut amb institucions de tot tipus.
- 4- El comportament que te l'educador en la seva professió.

Però concretament alguns aspectes que es consideren més rellevants en els quatre camps són:

- a) Criteri ètic en les relacions amb els subjectes: Principi de respecte a la persona, principi de protagonisme a la persona, principi d'honestedat i principi de confidencialitat.
- b) Criteri ètic en les relacions interprofessionals: Principi d'independència, principi de interdisciplina i principi de lleialtat professional.

- c) Criteri ètic en les relacions institucionals: Principi de coherència institucional, principi de regulació institucional i principi d'imparcialitat.
- d) Criteri ètic en el comportament tècnic: Principi de competència professional, principi de formació permanent, principi de responsabilitat, principi de respecte democràtic i principi de respecte i promoció de la professió

4. METODOLOGIA

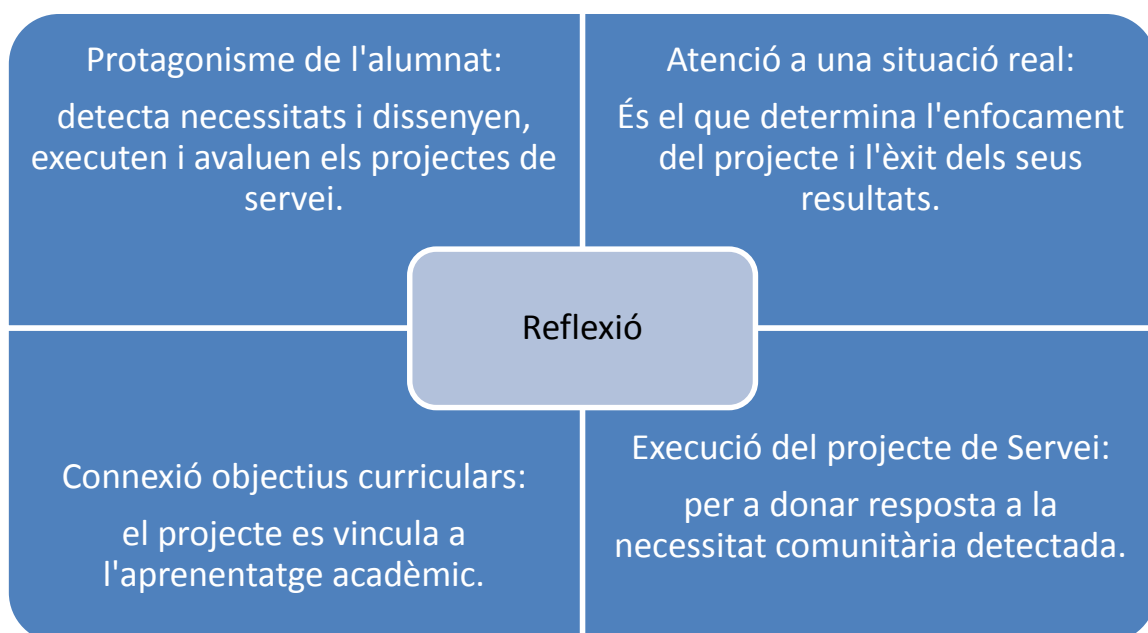
La metodologia utilitzada en aquest TFG ha sigut la de l'Aprenentatge Servei mitjançant el qual es fa un servei a la comunitat, i per tal d'analitzar si els objectius del projecte s'han aconseguit es realitza un disseny quasi-experimental que descriurem en els darrers apartats.

L'Aprenentatge Servei és una proposta pedagògica que es dirigeix a la cerca de fórmules concretes per a implicar a l'alumnat en la vida quotidiana de les comunitats, barris i institucions properes (Martínez, 2008).

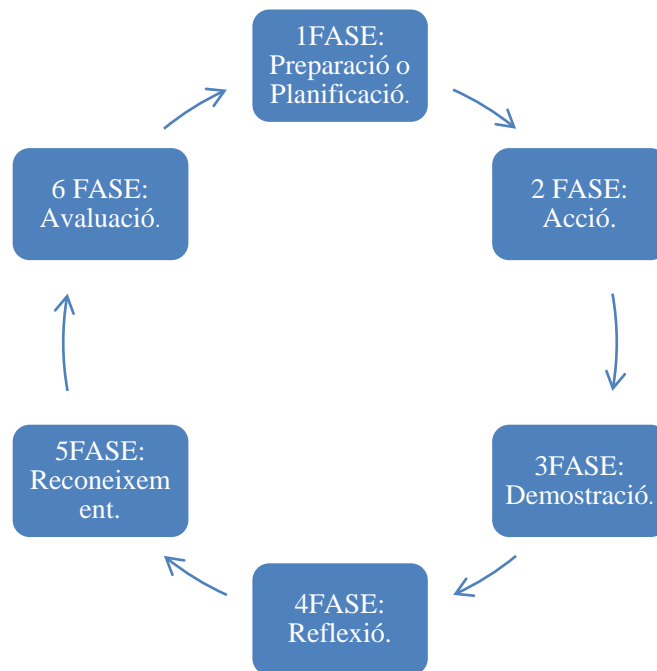
Per posar una definició completa Batlle (2011) ens diu que :

“ El aprendizaje- servicio es una propuesta educativa que combina procesos de aprendizaje y servicio a la comunidad en solo un proyecto bien articulado, en el cual los participantes se forman al implicarse en necesidades reales del entorno con la finalidad de mejorarlo.” (p. 51)

A continuació presentaré una síntesi dels cinc components de l'Aprenentatge Servei i les fases (Martínez, 2008).

Les fases a seguir són:

FASE 1: Preparació o Planificació

Pel que fa la primera fase: Preparació o planificació, consisteix amb la selecció i objecte del projecte servei, es a dir, problema seleccionat, objectius del projecte i objectius de l'aprenentatge.

4.1 Objectius

Com he indicat anteriorment, l'objectiu del projecte d'ApS és que els nens i nenes que acudeixen al Centre de Dia La Inmaculada coneguin amb major profunditat els jocs cooperatius per així potenciar les seues habilitats i que s'impliquen per a acudir als juniors i els scouts tots els caps de setmana per a millorar les relacions socials amb altres companys.

D'altra banda, els meus objectius d'aprenentatge que pretenc aconseguir mitjançant aquesta intervenció son:

- Saber identificar els diversos llocs que generen i possibiliten un desenvolupament de la sociabilitat.

- Capacitat per a potenciar les relacions interpersonals i de grups socials.
- Coneixements teòrics sobre mediació en les diferents accepcions.
- Capacitat per a detectar les necessitats educatives d'un context determinat.

FASE 2:Acció

La fase dos és l'acció, aquesta consisteix en dir si es tracta d'un servei directe, indirecte, advocacy o servei d'investigació.

- Servei directe: requereix una relació directa, cara a cara, de l'alumnat amb les persones o les situacions de necessitat.
- Servei indirecte: es desenvolupa en la institució acadèmica. S'aporten recursos, idees, experiències, imatges de l'àrea de necessitat.
- Advocacy: requereix dels i les estudiants l'ocupació de les seues veus i dels seus talents per a contribuir a l'eliminació de les causes que generen o mantenen un problema concret que afecta a la comunitat i que és d'interès públic.

Elaboren documentació que serà presentada a les autoritats locals, o exigeixen l'engegada de projectes.

Promouen el coneixement del funcionament de la continuïtat i el poder públic, desenvolupament d'habilitats negociadores i de govern, coneixement de les lleis i burocràcia governamental, l'adquisició de compromisos socials.

- Servei d'investigació: recopilació d'informació i documentació rellevant per a la vida de la comunitat, la detecció de les principals necessitats i urgències o el coneixement de les instàncies i agents socials encarregats de donar solució als problemes de la comunitat.

Afavoreix el desenvolupament d'habilitats de cerca i síntesi de la informació, la capacitat de discriminació de la informació vàlida i no vàlida, l'emissió de judicis sobre la informació rebuda, o la presentació de la informació a uns altres.

El tipus de servei que he triat per a fer el meu treball, és un servei directe, ja que aquest tipus de projecte requereix una relació directa, cara a cara, dels menors amb les persones o les situacions de necessitat. Aquest tipus de servei promou el desenvolupament cognitiu, el desenvolupament d'habilitats interpersonals i el desenvolupament social.

4.2 Descripció del Servei

A l'apartat anterior hem pogut observar quins són els objectius d'aquest projecte. Arrel, d'aquests objectius, vaig decidir realitzar dinàmiques una vegada a la setmana, basades en jocs cooperatius per així reforçar les habilitats comunicatives dels menors.

Els menors els caps de setmana, no gaudeixen de cap activitat d'oci i temps lliure, i es dediquen a jugar a videojocs, a veure programes de la televisió, sent aquestes les més rellevants. Com que el que es pretén és que els menors apleguen a socialitzar-se amb altra gent que no siguin els que els envolten dia a dia, vaig trobar necessari que anaren als juniors i scouts.

Abans de realitzar tot el procés, i parlar amb les diferents entitats, vaig parlar amb la meua educadora de referència, que era sabedora de tot, i em digué que havíem de parlar amb el director del centre per veure si la idea era viable o no. El director molt content per la meua iniciativa, em digué que endavant, però primer calia parlar amb els menors i les famílies per veure que els pareixia. Després de parlar amb ells, explicar-los la idea, en que anava a consistir i que cadascun aniria a la entitat més propera del barri, a la majoria els va agradar i es van comprometre a assistir tots els caps de setmana.

Dies després em vaig posar en contacte amb les diferents entitats, i els vaig explicar quina era la meua finalitat i per què volia que els menors acudiren els caps de setmana. No em van posar cap problema en que assistiren, doncs, els vaig explicar els perfils i les característiques dels menors, per a que saberen un poc d'ells. Tot el que els vaig explicar, havien de comunicar-ho al president i a la resta de monitors per veure quina era la opinió, i després es posarien en contacte amb mi.

Una vegada van parlar amb la resta de monitors i els van dir que estaven tots d'acord, es van reunir amb mi i vam parlar de com anirien repartits als grups, quins serien els seus monitors, i ens vam passar els telèfons per si hi havia algun problema. Amb els juniors vam quedar en que tots els mesos ens reuniríem per tal de dur un seguiment dels menors. Mentre que els scouts es posarien en contacte amb mi tots els dissabtes quan acabaren.

Pel que respecta el preu dels juniors i scouts, anualment els xiquets/etes que acudeixen paguen una quota de 70 euros a l'any. Doncs, després d'explicar-los els perfils dels menors i que el Centre de Dia no disposava de molts recursos, ens ho van deixar de forma gratuïta a tots els xiquets. A més, em van dir que tots els xiquets/etes que es portaren bé, al llarg del

curs serien becats per a anar als campaments de pasqua i estiu. Els vaig donar les gràcies per tot, ja que s'havien portat molt bé amb mi, i no m'havien posat cap problema a l'hora d'apuntar als menors.

Es pretén aconseguir que tots les menors que acudeixen al Centre de Dia tinguin unes bones habilitats socials, per a que així apleguen a socialitzar-se amb més gent arribant a cobrir les necessitats socials de les que presenten una gran carència.

4.3 Disseny quasi-experimental.

Per tal de conèixer el nivell de socialització dels destinataris, passem un qüestionari que mesura la conducta hàbil que ens situa en un diagnòstic individual, i ens permet dissenyar la intervenció segons les necessitats específiques del grup.

La mostra, està composta de 12 subjectes; dels quals vuit són nens i quatre són nenes. Les edats estan compreses entre set i catorze anys. Aquesta mostra va dirigida als menors que acudeixen al Centre de Dia La Inmaculada.

Pel que fa la duració d'aquest programa, té una durada de 6 mesos, els quals compren el segon i tercer trimestre del calendari escolar.

Així doncs, es passa un qüestionari pre-test anomenat *Cuestionario de Habilidades Sociales* elaborat pel Grup Ambez@r. (Annexe 1). El que es pretén a aquest, és que els menors responguin a les conductes que desenvolupen en algunes de les situacions en les que es troben respecte a la família, amics i companys per a així conèixer la conducta hàbil de cada menor.

Ara bé, per a que els menors entenguin el qüestionari, aquest és explicat pregunta per pregunta i a més, per a que sigui més fàcil de respondre, s'ha fet una modificació, en la que els menors hauran de contestar posant gomets de color roig, groc i verd en les caselles segons la seva contestació (Annexe 2).

4.4 Anàlisi Pre-test

En la següent taula exposem els resultats obtinguts.

Taula 1: Percentatges de la conducta hàbil en el pre-test.

ÍTEMS	Cintia	Paco	Sara	Jose	Zaira	Araceli	Poopi	Pau	Jorge	Ismael	Raül	Aarón	Total
1. Cuando alguien me gana, o a mi equipo en un juego o competición, lo felicito al terminar.	2	1	0	2	2	2	0	1	1	0	0	0	11
2. Suelo pedir ayuda a mis amigos/as cuando estoy en un apuro.	0	0	0	1	2	0	2	2	1	0	0	0	8
3. Si alguien me gasta una broma pesada, le expreso mi fastidio.	2	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2	19
4. Cuando se expresan opiniones con las que no estoy de acuerdo, manifiesto mi opinión fundamentándola con razones.	0	1	0	0	2	0	1	1	2	0	1	1	9
5. Me resulta fácil iniciar y mantener una conversación con una persona desconocida	1	1	0	2	2	1	2	2	2	1	0	0	14
6. Si mis padres o algún/a profesor/a afirman algo que considero equivocado, intento rebatírsele.	2	1	1	1	1	0	1	0	0	0	1	0	8
7. Pregunto cuando no entiendo algo en clase.	1	1	2	1	2	1	1	1	0	0	1	0	11
8. Suelo pedir disculpas cuando reconozco internamente que me he equivocado.	0	0	1	2	1	1	0	1	1	1	0	0	8
9. Cuando en un grupo se habla mal de un/a amigo/a, lo defiendo aún en contra de los demás.	0	1	1	1	1	0	0	1	1	2	0	0	8
10. Escucho a la persona que está hablando, sin interrumpir hasta que termina.	1	2	2	0	1	1	1	2	1	0	0	1	12
11. Cuando un/a amigo/a me hace una "faena", le expreso mi malestar sin ocultar lo molesto que me siento.	2	1	1	1	1	2	1	2	0	2	2	1	16
12. Manifiesto mis opiniones ante mis padres, aunque prevea que puede haber desacuerdos.	1	2	0	0	2	0	0	2	0	0	1	1	9
13. Participo en los coloquios cuando creo que tengo algo que aportar.	0	1	0	2	2	1	2	2	2	1	1	1	15
14. Si veo que una persona actúa de forma injusta, se lo hago saber.	0	1	0	2	2	2	2	2	2	2	2	1	18
15. Cuando alguien me interrumpe al estar hablando yo, le digo que me deje terminar y respete su turno.	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	22
16. Discuto o "negocio" la hora de vuelta a casa con mis padres.	0	2	0	0	0	0	1	2	0	0	2	2	9
17. Cuando alguien me pide disculpas y noto que son sinceras, las acepto sin más y "pelillos a la mar".	0	2	1	2	1	1	0	1	1	0	1	0	10
18. Si alguien me avisa de que estoy molestando de alguna manera, lo dejo sin más.	1	1	2	1	2	1	1	1	2	0	1	0	13
19. Cuando me gastan una broma que resulta graciosa, la acepto y me río con los/as demás.	2	1	1	2	2	2	1	1	2	0	1	0	15
20. Suelo reaccionar con soltura ante situaciones o hechos imprevistos.	1	1	0	1	2	1	2	1	1	0	0	1	11
TOTAL	18	23	14	23	31	20	22	28	23	13	18	13	
PORCENTAJE CONDUCTA SOCIALMENTE HÁBIL	45	57,5	35	57,5	77,5	50	55	70	57,5	32,5	45	32,5	

Font: Elaboració pròpia.

Pel que podem observar a la taula, Zaira presenta un 77% de conducta hàbil, és a dir, té un percentatge molt elevat en quan a la seva conducta. Seguint a Zaira, es troba Pau amb un percentatge bastant alt, també d'un 70% de conducta hàbil. En aquests dos membres del

grup, no es tindrà cap problema a l'hora de realitzar qualsevol de les activitats, tampoc presentaran problemes de socialització, perquè pel que es veu als resultats del pre-test els dos tenen uns percentatges molt elevats. Aquests dos membres del grup, durant la execució del servei, pot ser que siguin dos referents de cara la resta de companys.

Pel contrari, Ismael i Aarón presenten un percentatge molt baix, d'un 32,5% de conducta respectivament. Seguint a aquests dos menors, es troba Sara, amb un 35% de conducta. Pel que es pot observar amb aquests membres del grup, tindrem més problemes a l'hora de realitzar qualsevol tipus d'activitat. Amb ells, es tindran que reforçar més conceptes que amb la resta, prestar-los més atenció, motivar-los per a que participen i mostren interès, etcètera. Per veure si al finalitzar l'execució del programa, exposen una conducta més elevada.

La resta de companys, oscil·len entre un 45 i un 57% de conducta hàbil. Aquests mostren una conducta prou normalitzada, encara que també és cert que en tots ells s'hauran de reforçar molts conceptes. En principi, no es tindran problemes a l'hora de realitzar cap tipus d'activitat, si que és cert, que no presenten un percentatge tan equilibrat com Zaira i Pau, però s'ha d'intentar de cara al final del programa que aquests membres pugen a un 70% la seva conducta.

D'altra banda, tal i com podem observar a la taula, pensi que s'han de reforçar alguns ítems més que altres, ja que hi ha alguns que presenten un valor molt baix respecte a la contestació de tots els menors. Aquests ítems poden ser reforçats a llarg termini, i realitzant un altre tipus d'activitat que sigui més eficaç per a millorar aquestes conductes.

Una vegada tenim un diagnòstic del grup, es realitza una intervenció basada en jocs cooperatius on es treballen fonamentalment les habilitats comunicatives i relació amb la resta dels companys. Per tal de complementar la informació durant el procés de la intervenció, es realitza un diari de camp, en el que es recull una avaluació de cada una de les activitats realitzades.

- Proposta d'activitats a realitzar dintre del servei

-Jocs cooperatius durant dos trimestres, una vegada a la setmana durant una hora.

-Acudir als juniors i als scouts tots els dissabtes per la vesprada.

4.5 Desenvolupament i explicació de cada activitat

Sessió: 15 de gener.

- **Nom del joc:** Salvar a la reina.
- **Nombre de participants:** Entre 5 i 20 jugadors.
- **Localització:** Joc d'exterior.
- **Material :** Un baló.
- **Objectius:** 1. Millorar la cooperació entre tots els participants.
2. Comunicació i observació entre els companys.

- **Explicació del joc:** Es dibuixen dos cercles a terra, un dins de l'altre, i es reparteixen els jugadors en dos equips. Uns estaran situats al cercle de fora i altres al cercle de dins. Els jugadors que estiguen al cercle de fora, tenen que intentar matar als jugadors del cercle de dintre, llançant la pilota i pegant-los als companys del cercle contrari. Al cercle de dintre hi haurà una reina, que serà un company. És important que no la maten, perquè si la maten perden i guanya l'equip contrari. Si no aconsegueixen matar-la aquest equip serà el guanyador.

- **Avaluació:** Juguen tots els xiquets. Paco té una actitud negativa en el joc, en comptes de millorar la cooperació entre els membres del grup el que fa és dificultar-la i posar problemes.

Els jugadors que estan a l'equip de Jose, miren pels interessos de guanyar ja que no li passen la pilota a Jose perquè és menut i de vegades llança la pilota fluixa. Jose, s'enfada i abandona el joc. Raül, està a l'equip de Jose, i al finalitzar el joc mostra conductes negatives perquè el seu equip no ha guanyat.

Els jugadors que juguen a l'equip contrari, presenten una bona comunicació entre ells, cooperen entre tots els membres del grup i s'ho passen molt bé.

Sessió: 22 de gener.

- **Nom del joc:** Director d'orquestra.
- **Nombre de participants:** Entre 10 i 40 jugadors.
- **Localització:** Joc d'interior.
- **Material :** Cap
- **Objectius:** 1. Observació entre els companys.

2. Companyerisme.

- **Explicació del joc:** El director del joc demana un voluntari per a que ixca de l'habitació. Durant la seva absència, els jugadors designen a un altre entre ells per a que sigui el director d'orquestra.

El director del joc fa entrar de nou al jugador que havia eixit i el situa al centre d'un cercle format per els demés jugadors. A una senyal, el director d'orquestra comença a tocar l'instrument que viuiga, i tots els demés l'imiten. El director pot canviar quan viuiga d'instrument, i la resta el seguiran. El que es trobe al centre del cercle crega saber qui es el director, ho dirà en veu alta. Si encerta, és l'antic director el que se'n eixirà de l'habitació, si no encerta tornarà a intentar-ho.

- **Avaluació:** juguen 11 xiquets (Paco està malalt). Al començar el joc, Sara mostra una conducta negativa dient: "que merda de joc", els promptes de Sara la majoria de vegades no són molt bons, presentant actituds negatives de cara als jocs, a les educadores i als companys. Pensi, que aquesta actitud s'ha de reforçar amb ella.

Aarón, abandona el joc, no presenta observació entre els companys per al bon funcionament del joc i fa tonteries mentre que la resta juga. Dificulta el joc.

Raül, no entén quina és la finalitat d'aquest joc, s'enfada perquè el descobreixen i culpa a la resta de companys.

La resta de menors mostren una actitud positiva en el joc, complint els objectius establerts del joc.

- **Nom del joc:** La cadireta

- **Nombre de participants:** Més de dos participants

- **Localització:** Pot ser un joc d'interior i d'exterior, però ha de ser un lloc amb molt d'espai.

- **Material :** Cadires, equip de música.

- **Objectius:** 1. Divertir-se amb els companys.

- 2. Coordinació.

- 3. Restar importància al resultat de l'activitat.

- **Explicació del joc:** El joc consisteix en anar caminant al voltant de les cadires mentre sona la música, quan la música es para, tots els participants han d'intentar assentar-se a una cadira. Com hi ha una cadira menys que participants al joc, un participant es quedarà sense poder sentar-se i serà eliminat. I així durant tot el joc fins que quede un jugador.

- **Avaluació:** Juguen 11 xiquets, un d'ells està malalt. Al començar el joc Aarón mostra una actitud negativa ja que no para de renegar i de dir que no vol jugar. Ismael a meitat joc s'enfada perquè diu que ell s'havia assentat abans a la cadira que l'altre i que l'havien eliminat a ell. Comença a insultar als companys i a tindre una actitud molt negativa. Les educadores li diuen que ja no va a tornar a jugar perquè el comportament no ha sigut el adequat de cara a la resta de companys. Raül, s'enfada cada ronda perquè l'eliminen i no guanya. En general ha sigut un joc molt divertit, encara que en molts problemes per part d'aquests companys. Alguns menors continuen sense entendre quins són els objectius de cada joc, i això fa que dificulti els jocs de cara a la resta de companys que si que ho saben i volen passar-ho bé.

Sessió: 5 de febrer.

- **Nom del joc:** Telèfon loco.
- **Nombre de participants:** mínim 5 xiquets.
- **Localització:** joc d'interior i d'exterior.
- **Material :** no hi ha cap material.
- **Objectius:** 1. Dir la paraula de la manera més clara possible.
2. Escolta amb total atenció.
3. Aconseguir que la paraula o frase en la que s'ha començat el joc sigui la mateixa que la que aplega a l'últim xiquet/a.
- **Explicació del joc:** Els/ les xiquets/es col·loquen assentats a terra. El xiquet o la xiqueta que comença el joc diu una frase o una paraula en veu baixeta al company que té al costat, sense que els altres companys l'escolten. El missatge es deu de transmetre de la mateixa manera a través de tots els xiquets. L'últim/a, deu dir en veu alta la paraula o frase que li han transmès. El primer/a xiquet/a haurà de dir si és la correcta o no amb la que havia començat el joc.
- **Avaluació:** Sols juguen 8 xiquets, la resta no venen al centre. Pel que fa el funcionament del joc, pareix que ha sigut molt positiu. Els membres que han jugat han sabut escoltar amb total atenció, i dir la paraula el més clar possible. Saber mantenir aquesta línia, fa que els menors es diverteixen i ho passen molt bé. Pel que fa el comportament de Raül molt mal, inventa paraules, no escolta activament, entre altres. S'ha de treballar amb ell l'aspecte de restar importància al resultat perquè el no entendre fa que en tots els jocs s'enfadi i que els companys al final no vulguin jugar amb ell.

Sessió: 12 de febrer.

- **Nom del joc:** Jocs amb corda. "el rellotge".
- **Nombre de participants:** Els que vulguin.
- **Localització:** És un joc d'exterior.
- **Material :** Una corda de 10 metres.
- **Objectius:** 1. Practicar jocs populars i tradicionals propis de la zona.
2. Restar importància al resultat de l'activitat.
3. Iniciar el diàleg com a via de resolució de conflictes.
- **Explicació del joc:** Per a jugar al joc del rellotge, cal establir prèviament el torn en

què saltaran els diferents jugadors. El salt es fa per rondes i cada una d'elles es fa tants salts com l'hora que toca. Això vol dir que s'inicia el joc i es diu: la una, i tots els jugadors un darrere de l'altre, van passant i saltant un cop. Després es diu: les dues, i tots saltaran dos cops; així fins les dotze en què saltaran dotze vegades i finalitza el joc.

- **Avaluació:** Juguen 10 xiquets a falta de 2 que no venen al centre. Al principi es creen discussions perquè a alguns els costa botar a la corda més que a altres.

-Raül, com sempre molt competitiu, es pensa que el joc és de guanyar o perdre.

-Araceli, en un moment del joc s'enfada perquè se li colen, i es posa a plorar.

-Ismael, comença molt desmotivats perquè no sap botar, però durant el joc s'ensenyia i la resta del joc juga sense cap problema.

-Jorge i Pau comencen a pujar al cavall per a botar i fer tonteries. Per tant, presenten una actitud negativa perquè interrompen el joc varies vegades.

-La resta de companys molt bé.

Nota: la majoria dels menors no compleixen els objectius establerts, i per això no gaudeixen del joc. Hi ha que treballar més les conductes per a que a la fi es pugui jugar sense cap problema.

Sessió: 19 de febrer.

- **Nom del joc:** Relleus (inventat per l'educadora).
 - **Nombre de participants:** En aquest cas juguen 6 xiquets/es.
 - **Localització:** Joc d'exterior.
 - **Material :** Corda, cons.
 - **Objectius:** 1. Restar importància al resultat del joc.
2. Comunicació entre els membres del grup.
3. Companyerisme i cooperació.
 - **Explicació del joc:** Es fan dos grups de tres jugadors cada grup. Es numeren als jugadors de cada grup del 1 al 3. Els dos jugadors que tinguin el nombre 1, tindran que anar a la cama coixa fins on estan els jugadors en el nombre 2, i xocar-los la ma. Els jugadors que tenen el nombre 2 aniran corrents fins on estan els jugadors que tenen el nombre 3 botant els cons. Quan apleguen hauran de xocar-los la ma per a que els altres dos jugadors boten cinc bots a la corda. Quan hagen botat, els
-

companys del grup duran al braç al jugador 3 fins a la porteria i tornaran.

- **Avaluació:** Durant el joc, sorgeixen alguns problemes.

-Cintia no vol jugar perquè es mesclen xics i xiques i es queda separada de Sara. Presenta una situació negativa i de humiliació de cara a la resta de companys.

-Raül i Ismael, com sempre, competint per a guanyar en quan és un joc d'ajudar-se i parlar entre els companys. Acaben enfadats.

-Aarón, s'enfada perquè no paren de fer trapes i per culpa d'això, el joc es para varies vegades. Aarón explica als companys que és un joc per a passar-ho bé i no per a guanyar.

-La resta de companys participen activament, llevat d'eixos moments de disputa. Pareix ser que Aarón entén els objectius del joc, i reacciona de bona manera de cara la resta de companys.

És molt important treballar amb ells, el concepte de cooperar junts i la comunicació, perquè sense eixos dos elements és molt difícil jugar sense cap complicació

Sessió: 26 de febrer.

- **Nom del joc:** La aranya.
- **Nombre de participants:** Més de dos participants.

- **Localització:** Joc d'exterior.

- **Material :** Cap material.

- **Objectius:** 1. Passar-ho bé.
2. Bona comunicació entre els companys.
3. Fer estratègies per a jugar.

- **Explicació del joc:** Al joc hi ha un company/a que es posa al mig del pati, i la resta es posen a una banda, els que estan a una banda han d'intentar passar a l'altra part sense que el company els pille. El que està situat al mig del pati, ha de pillar als companys que puga per tal de que l'ajuden a pillar a tots.

- **Avaluació:** Juguen 9 companys, els altres no venen al centre. El comportament de avui ha sigut el adequat. Tots ells han complit els objectius, han tingut bona

comunicació entre ells, i han fet estratègies per tal de passar-ho bé i que el joc eixirà de la millor manera. Encara que sempre hi ha algú que s'enfada perquè el pillen, com és el cas de Raül.

Sessió: 5 de març.

- **Nom del joc:** Ballar al ritme de la música
- **Nombre de participants:** Més de dues persones.
- **Localització:** Joc d'exterior
- **Material :** Equip de música.
- **Objectius:** 1. Comunicació entre els membres del grup.
2. Gaudir de l'activitat.

- **Explicació del joc:** Els membres del joc es posen en parelles. Una vegada estan en parella, se lis reparteix una pilota. Ells hauran de ballar i aplegar fins la meta amb la pilota on digui la educadora. Exemple: La pilota a l'esquena. Hauran de ballar fins a la meta amb la pilota a l'esquena sense que caigui a terra. Els membres del grup canviaran de parella quan digui la educadora.
- **Avaluació:** Van jugar 6 xiquets, els més menuts, perquè la resta no estaven. S'ho van passar genial, a més van jugar les educadores també. El membres van tenir una participació activa i en cap moment van discutir ni van renegar de res. Van presentar bona comunicació entre ells i van gaudir del joc.

Sessió: 12 de març.

- **Nom del joc:** El llibre màgic.
- **Nombre de participants:** Més de dues persones.
- **Localització:** Joc d'interior o exterior, però amb molt d'espai.
- **Material :** Targetes.
- **Objectius:** 1. Fomentar la participació de tots els xiquets i xiquetes.
2. Enfortir la sensació de suport i activitat en grup.
3. Evitar la competitivitat.
- **Explicació del joc:** És un joc de gestos. El llibre màgic és un lloc imaginari al centre de la rotllana dels jugadors. Cada jugador, per torn, va al centre del llibre i

en treu alguna cosa. Tot seguit, simula una activitat relacionada amb l'objecte que ha triat. Per exemple, si un jugador imagina una raqueta, simula que està jugant a tennis. Els que endevinen el simulacre i l'objecte poden anar al centre i acompanyar el jugador. No es diu ni una paraula. Aleshores el jugador els pregunta si han endevinat l'objecte correctament. En cas afirmatiu, tots tornen al cercle i un altre jugador treu alguna cosa del llibre. El joc continua fins que tots han exhaurit el seu torn. Per facilitar la participació, els monitors poden posar dins d'un sac una sèrie de targetes amb les activitats a imitar.

- **Avaluació:** En general, va ser un joc molt bo. Tots els xiquets i xiquetes que van participar s'ho van passar molt bé. En aquest cas, van participar 8 xiquets. Al principi del joc va ser un poc desastrós fins que van agafar el truc. Com sempre, un dels subjectes s'enfadà perquè es pensava que era un joc de guanyar i perdre. Les educadores han pres mesures, perquè sempre és el mateix que dificulta el joc, i l'han castigat una estona per veure si se li passa l'actitud tan negativa. Després d'estar castigat, pareix que mostra més interès pel joc i pels objectius que es pretenen aconseguir.

Sessió: 26 de març.

- **Nom del joc:** En busca de...
 - **Nombre de participants:** Més de dues persones.
 - **Localització:** Joc d'exterior.
 - **Material :** Tantes cadires com jugadors siguin en el grup i un objecte per a amagar.
 - **Objectius:** 1- Desenvolupar la capacitat de treball en equip.
2- Fomentar la comunicació no verbal.
3- Enfurtir el sentiment de pertinença al grup.
 - **Explicació del joc:** Es col·loquen tantes cadires com persones hi haja al grup formant una fila. Tots es tenen que pujar a la cadira i se'ls diu que tenen que trobar un objecte. (ex. Una pilota) que ha sigut amagada. Para això: no poden parlar, tenen que realitzar la dinàmica pujats a la cadira, i tenen que mantindre la fila. Una vegada han trobat l'objecte, te que ser l'última persona de la fila qui l'agafa.
-

D'aquesta manera, tot el grup passarà per el lloc on està l'objecte.

- **Avaluació:** Participen 10 menors.

El joc té un bon funcionament, ja que entre els membres del grup hi ha una bona comunicació i pertinença per ell. Són capaços de desenvolupar la capacitat de treballar en equip per a que el joc ixca bé. Fins ara, quasi mai havien alcançat els objectius. Pareix que arrel de treballar i fomentar amb ells la comunicació i la participació estiguin millorant. Un aspecte molt positiu per part dels menors.

Sessió: 16 d'abril

- **Nom del joc:** Submarins amics.

- **Nombre de participants:** Més de cinc jugadors.

- **Localització:** Joc d'exterior.

- **Material :** Mocadors per a tapar els ulls.

- **Objectius:** 1- Estimular l'educació no verbal en el grup.

2- Potenciar la coordinació dintre del grup.

- **Explicació del joc:** S'estableix un codi de senyals: una palmada en el muscle indicarà anar cap a eixe lloc, una palmada a l'esquena, anar cap avant i una palmada en el cap, serà tirar les mans cap avant i agafar-se amb un altre submarí.

Es formen diferents equips de 4 persones en fila, en aquest cas juguen els dotze menors, aleshores es formen tres equips de quatre persones cada un. Tots van en fila i agafats dels muscles. Tots van amb els ulls tapats menys l'últim que els porta oberts, que és el que dirigeix el grup, amb el codi de senyals que s'ha establert. Aquest serà transmès fins a la primera persona de la fila, que tindrà que realitzar el moviment. Es tracta d'anar unint els equips fins a formar un gran submarí. Per a formar-lo, quan a la primera persona del submarí li peguen una palmada al cap, tindrà que agafar a l'últim del altre, i en aquest cas, aquest tancarà els ulls, passant a ser guia.

- **Avaluació:** Els menors han participat activament en l'activitat. Al principi del joc, el grup dels més menuts no ho feia bé, les senyals no les feien com corresponien, fins que al final, vam mesclar als majors amb els menuts.

Una vegada mesclats, algun major renegava perquè encara no ho feien bé del tot,

fins que van agafar el fil.

Una vegada ho aconseguiren, s'ho van passar molt bé jugant. La veritat que fins ara, ha sigut de les poques activitats en la que han jugat tots i el comportament ha sigut molt positiu. A més, els menors demanen jugar el pròxim dia al mateix joc.

Sessió: 23 d'abril

- **Nom del joc:** Col·lecció
- **Nombre de participants:** Els que es vulguin.
- **Localització:** Joc d'exterior.
- **Material :** Objectes diversos i mocadors per a tapar-se els ulls.
- **Objectius:** 1.Fomentar la confiança entre els membres del grup.
2.Afavorir la orientació espacial
- **Explicació del joc:** Es divideix al grup per parelles i a un dels membres se li tapa els ulls. Posteriorment es posen alguns objectes en terra al llarg de tot l'espai de joc. El membre de la parella, que no porta els ulls tapats, deurà guiar a l'altre mitjançant la veu per a que toqui el màxim nombre d'objectes possibles i encerta de que objectes es tracta. Després es canvien els rols. És molt important deixar-los temps i que no s'agafen el joc com una competició.
- **Avaluació:** Pel que fa aquesta activitat, ha sigut des de primer moment molt senzilla, encara que he intentat fer les parelles mesclant xics i xiques per tal de fomentar la confiança entre ells. No ha hagut cap problema, s'han ajudat molt bé entre ells per tal d'afavorir el joc. Pareix ser, que de cara a final de curs, comencen a saber jugar en equip, a entendre que és el Companyerisme, a comunicar-se, és a dir, a aconseguir una part dels objectius.

Sessió: 7 de maig

- **Nom del joc:** Si jo fóra... tú que series?
- **Nombre de participants:** Més de cinc participants.
- **Localització:** Joc d'exterior.
- **Material :** Cap.
- **Objectius:** 1. Potenciar els sentiments d'acceptació.
2. Estimular la cooperació i la cohesió del grup.
3. Fomentar la creativitat.

-
- **Explicació del joc:** És un joc de gran grup que es va desenvolupant de forma espontània, encara que tots els membres del grup deuen participar almenys en una ocasió.

Un membre del grup ix al centre i , per exemple, diu: “si jo fóra una taula”, i representa ser una taula col·locant-se a quatre potes. Un altre dels membres, ix al centre, i es recolza , per exemple sobre l’esquena del company i diu: “jo seria una florera” el tercer s’incorpora a la composició, per exemple dient: “jo seria una persona que neteja”, i completa la composició fent que neteja la taula. D’aquest mode es van incorporant els membres del grup a l’escena, per torns s’inclouen en la mateixa i diuen: “Jo seria...” representant el seu rol durant uns segons.

Mentre es va organitzant l’escena, els jugadors i jugadores que estan al centre deuen estar en silenci, estàtics i atents als companys que es van incorporant a l’escena i als rols que representen.

Quan la persona que dinamitza observa que durant un temps no s’incorpora cap membre del grup a l’escena, deixa que es visualitza l’escena dramatitzada durant uns segons i si els personatges tenen moviment i so poden executar-lo durant eixos segons.

Després la persona que dinamitza interromp l’escena sol·licitant als membres que estan al centre, la seva volta al cercle i s’inicia una nova ronda.

- **Avaluació:** Participen tots els menors. Durant l’explicació del joc Ismael mostra un comportament negatiu, no para de parlar i molestar, i para varies vegades l’explicació del joc.

Paco compta a la resta de companys la seva experiència en aquest joc, ja que ell ja havia jugat en els campaments dels juniors.

Al principi del joc, pareix ser, que als més menuts els costa integrar-se a ell, però a mesura que es va desenvolupant ho fan cada vegada millor.

Pel que respecta als objectius que es pretenen aconseguir, els menors si que desenvolupen durant el joc la creativitat i intenten que el joc es faja el més divertit possible. Cada vegada van inventant una part de la casa diferent i s’ho passen genial. La veritat es que entre ells intenten estar bé cohesionats per a que l’activitat sigui productiva. Durant el joc no es presenta ninguna anomalia ni comportament negatiu, sinó al contrari, total predisposició i motivació per jugar.

Sessió: 14 de maig

- **Nom del joc:** Binomi fantàstic.
- **Nombre de participants:** Més de quatre participants.
- **Localització:** Joc d'exterior o d'interior, però amb bastant espai.
- **Material :** Disfresses, folis, pintures, llapis, paper i llana.
- **Objectius:** 1-Potenciar la cooperació entre els membres del grup.
2-Fomentar la creativitat.
3-Promoure diferents formes d'expressió.
- **Explicació del joc:** Es reparteix a cada participant un tros de paper en blanc on puguen escriure una paraula, la primera que els vingui al cap i es col·loquen per parelles.

Cada parella te que crear una història que contingui les dues paraules escrites per eixes persones. Totes les creacions hauran de tindre l'estructura d'una història: principi, (presentació de personatges i situació), desenvolupament i final per a que les narracions siguin més atractives.

Posteriorment, es posen en comú totes les històries. Cada parella pot representar-la a la resta com vulgui: en forma de còmic, fent dibuixos i inclús amb titelles.
- **Avaluació:** Han participat 11 menors. Ha sigut un joc molt divertit. Els xiquets s'han posat per parelles intentant anar menuts i grans mesclats. Han assajat la representació i l'han fet tots molt bé. Els menors han sigut molt creatius a l'hora d'inventar-se la història i quan tots els grups han acabat, han tornat a començar el joc. Pel que fa el comportament, ha sigut positiu, cap membre ha tingut mal comportament i tots han tingut una bona iniciativa des del principi del joc.

Arrel de tot el que s'ha exposat, els menors han d'acudir als juniors i scouts una vegada a la setmana, per veure si les habilitats comunicatives realitzades durant la setmana mitjançant els jocs cooperatius són eficients. Per saber el comportament dels menors als juniors i scouts, realitzem unes entrevistes amb les monitores per tal de fer una avaluació de l'evolució dels menors.

4.6 Cronograma d'aplicació del servei

Jocs cooperatius al Centre de Dia La Inmaculada.

DATA	ACTIVITAT	RESPONSABLE
15 de gener	Salvar a la reina	Lorena
22 de gener	Director d'orquestra	Lorena
29 de gener	La cadireta	Lorena
5 de febrer	Telèfon loco	Lorena
12 de febrer	Jocs amb corda	Lorena
19 de febrer	relleus	Lorena
26 de febrer	L'aranya	Lorena
5 de març	Ballar al ritme de la música	Lorena
12 de març	El llibre màgic	Lorena
26 de març	En busca de ...	Lorena
16 d'abril	Submarins amics	Lorena
23 d'abril	Col·lecció	Lorena
30 d'abril	No hi ha Centre de Dia	Lorena
7 de maig	Si jo fóra... tú que series?	Lorena
14 de maig	Binomi fantàstic	Lorena

Juniors i scouts

Data	Activitat	Responsable
15 de febrer	Juniors	Ana
14 de febrer	Juniors	Ana
21 de febrer	Juniors	Ana
28 de febrer	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
7 de març	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
21 de març	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
28 de març	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i

		Andrea (scouts)
18 d'abril	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
25 d'abril	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
2 de maig	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
9 de maig	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
16 de maig	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
23 de maig	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
30 de maig	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)
6 de juny	Juniors i scouts	Ana(juniors)Maria i Andrea (scouts)

Calendari de reunions de treball.

JUNIORS I SCOUTS.

DATA	ACTIVITAT	HORES
15 de gener	Reunió amb les educadores.	De 16:15h a 17:00h
16 de gener	Reunió amb les educadores i el director.	De 16:15h a 17:00h
17 de gener	La educadora i jo fem una reunió amb els pares i amb els menors.	De 11h a 11:30h
21 de gener	Parlar amb la monitora i concretem dia per a quedar.	De 10h a 10:15h
24 de gener	Baixem la educadora i jo als juniors i parlem amb la	De 15:50h a 16:30h

	monitora. Seguidament tenim reunió amb les monitores dels scouts	
28 de gener	Telefonada del president. Estan d'acord en que els menors s'apunten als juniors.	De 17:30h a 18:30h
4 de febrer	Per part dels scouts, segueix avant el projecte. Tots estan d'acord.	De 16:15h a 17h
15 de febrer	Els menors comencen els juniors i la educadora i jo els acompanyem.	De 16:15h a 16:30h
7 de març	Posada en contacte amb Ana (juniors), per veure el seguiment.	De 12h a 12:30h
18 d'abril	Posada en contacte amb Ana, per veure el seguiment.	De 16:00h a 16:25h
16 de maig	Posada en contacte amb Ana, per veure el seguiment.	De 16:00h a 17:00h
6 de juny	Contacte amb Ana, per veure el seguiment.	De 16:00h a 17:30h

SCOUTS: En els scouts vam utilitzar el mateix procediment que amb els juniors, però en compte de reunir-nos una vegada al mes per a veure el comportament dels menors les educadores es posen amb contacte amb mi totes les setmanes, per comunicar-me com ha anat la setmana. Els menors comencen a assistir el 28 de febrer, degut a un problema en la casona dels scouts. Les monitores dels scouts es fan càrrec i van a per ells a casa per tal d'acompanyar-los els primers dies.

4.7 Anàlisi Post- test

Una vegada realitzada la intervenció mitjançant les activitats de jocs cooperatius i la participació als Scouts i Juniors, tornem a passar el qüestionari sobre habilitats socials, per veure si han hagut canvis significatius en la conducta hàbil de la nostra mostra (Annexe 3). Els resultats del post-test els repleguem en la taula 2 exposada a continuació:

Taula 2: Percentatges de la conducta hàbil en el post-test.

ÍTEMS	Cintia	Paco	Sara	Jose	Zaira	Araceli	Poopi	Pau	Jorge	Ismael	Raül	Aarón	Total
1.Cuando alguien me gana, o a mi equipo en un juego o competición, lo felicito al terminar	2	2	1	2	2	2	0	1	1	0	1	0	14
2.Suelo pedir ayuda a mis amigos/as cuando estoy en un apuro	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	0	17
3.Si alguien me gasta una broma pesada, le expreso mi fastidio	2	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	20
4.Cuando se expresan opiniones con las que no estoy de acuerdo, manifiesto mi opinión fundamentándola con razones	1	2	1	0	2	2	2	2	2	0	2	2	18
5.Me resulta fácil iniciar y mantener una conversación con una persona desconocida	2	2	0	2	2	2	2	2	2	1	0	1	18
6.Si mis padres o algún/a profesor/a afirman algo que considero equivocado, intento rebatírselo	2	2	1	1	1	0	1	0	1	0	1	0	10
7.Pregunto cuando no entiendo algo en clase	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	23
8.Suelo pedir disculpas cuando reconozco internamente que me he equivocado	0	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	0	15
9.Cuando en un grupo se habla mal de un/a amigo/a, lo defiendo aún en contra de los demás	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1	0	14
10.Escucho a la persona que está hablando, sin interrumpir hasta que termina	2	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	16
11.Cuando un/a amigo/a me hace una "faena", le expreso mi malestar sin ocultar lo molesto que me siento	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2	18
12.Manifiesto mis opiniones ante mis padres, aunque prevea que puede haber desacuerdos	1	2	0	0	2	0	0	2	0	0	1	1	9
13.Participo en los coloquios cuando creo que tengo algo que aportar	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	20
14.Si veo que una persona actúa de forma injusta, se lo hago saber	2	1	0	2	2	2	2	2	2	2	2	1	20
15.Cuando alguien me interrumpe al estar hablando yo, le digo que me deje terminar y respete su turno	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24
16.Discuto o "negocio" la hora de vuelta a casa con mis padres	0	2	0	0	0	0	1	2	0	0	2	2	9
17.Cuando alguien me pide disculpas y noto que son sinceras, las acepto sin más y "pelillos a la mar"	1	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	18
18.Si alguien me avisa de que estoy molestando de alguna manera, lo dejo sin más	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1	0	14
19.Cuando me gastan una broma que resulta graciosa, la acepto y me río con los/as demás	2	1	1	2	2	2	1	2	2	0	1	0	16
20.Suelo reaccionar con soltura ante situaciones o hechos imprevistos	2	1	0	1	2	1	2	1	1	0	0	1	12
TOTAL	29	31	22	29	33	30	27	32	28	20	25	19	
PORCENTAJE CONDUCTA SOCIALMENTE HÁBIL	72,5	77,5	55	72,5	82,5	75	67,5	80	70	50	62,5	47,5	

Font: Elaboració pròpia.

Com hem pogut observar, després de passar el post-test als menors, veiem que han hagut canvis molt significatius en alguns d'ells.

Seguint l'orde del pre-test, podem dir que Zaira i Pau han pujat el percentatge en quan a la seva conducta hàbil, han passat de tenir un 77 i 70 % a tenir un 82 i 80 %. Tal i com havíem expressat anteriorment, en aquests dos menors no s'ha tingut cap problema a l'hora de realitzar les activitats. Al contrari, moltes vegades han tractat d'explicar als companys quina és la finalitat dels jocs per tal de que no es barallen.

Pel que fa Ismael i Aarón, han augmentat significativament la seva conducta hàbil. Ismael ha passat d'un 32,5 % a 50%, és a dir, respecte al pre-test ha millorat molt en quan a demanar ajuda, preguntar quan no entén alguna cosa, escoltar a les demés persones. Açò ha fet que el menor sàpiga comportar-se de manera adequada amb la resta de companys, i no dificulti els jocs cooperatius.

Aarón també ha ascendit en quan a percentatge, ha passat d'un 32,5 a un 47, 5%. A Aarón una de les coses que més falta li feia era no ser tan orgullós i demanar disculpes quan feia alguna cosa mal. Pareix ser, que aquest ítem s'ha aconseguit, i com aquest altres com demanar ajuda quan no entén alguna cosa, manifestar la seva opinió i acceptar disculpes, entre altres. Però hi ha altres conductes que no ha superat, és per això que deuriem proposar-se altres tipus de activitats amb ell a llarg termini, perquè és molt important que aquest superi eixes conductes per a aplegar a socialitzar-se.

Amb Sara s'ha notat molt l'augment de conducta, ha passat d'un 35 a un 55 %. Cada dia ha anat superant-se amb si mateixa, ha passat de tindre una actitud molt negativa a tindre-la molt positiva i participar en totes les activitats com una més. Aquesta presenta una conducta bastant normalitzada.

Raül, molt important el canvi en la seva conducta. Ha augmentat quasi un 20% més de conducta hàbil. Pareix ser que els jocs cooperatius, el hagen fet veure conceptes que abans no tenia superats. Així podrà socialitzar-se millor amb la resta de companys i jugar sense dificultar el joc.

Pel que fa la resta de companys, també han superat la seva conducta hàbil en un 25% més. Amb aquests membres no han hagut canvis tan significatius com els anteriors, ja que presentaven una conducta bastant normalitzada i el que han fet ha sigut superar-se.

Arribats aquest punt, hem considerat pertinent fer un anàlisi dels ítems on més es manifesta el canvi significatiu. A la Taula 3 mostrem els resultats.

Taula 3: resultats ítems pre-test i post-test.

ítems	PRE TEST	POS TEST
1. Cuando alguien me gana, o a mi equipo en un juego o competición, lo felicito al terminar	11	14
2. Suelo pedir ayuda a mis amigos/as cuando estoy en un apuro	8	17
3. Si alguien me gasta una broma pesada, le expreso mi fastidio	19	20
4. Cuando se expresan opiniones con las que no estoy de acuerdo, manifiesto mi opinión fundamentándola con razones	9	18
5. Me resulta fácil iniciar y mantener una conversación con una persona desconocida	14	18
6. Si mis padres o algún/a profesor/a afirman algo que considero equivocado, intento rebatírselo	8	10
7. Pregunto cuando no entiendo algo en clase	11	23
8. Suelo pedir disculpas cuando reconozco internamente que me he equivocado	8	15
9. Cuando en un grupo se habla mal de un/a amigo/a, lo defiendo aún en contra de los demás	8	14
10. Escucho a la persona que está hablando, sin interrumpir hasta que termina	12	16
11. Cuando un/a amigo/a me hace una "faena", le expreso mi malestar sin ocultar lo molesto que me siento	16	18
12. Manifiesto mis opiniones ante mis padres, aunque prevea que puede haber desacuerdos	9	9
13. Participo en los coloquios cuando creo que tengo algo que aportar	15	20
14. Si veo que una persona actúa de forma injusta, se lo hago saber	18	20
15. Cuando alguien me interrumpe al estar hablando yo, le digo que me deje terminar y respete su turno	22	24
16. Discuto o "negocio" la hora de vuelta a casa con mis padres	9	9
17. Cuando alguien me pide disculpas y noto que son sinceras, las acepto sin más y "pelillos a la mar"	10	18
18. Si alguien me avisa de que estoy molestando de alguna manera, lo dejo sin más	13	14
19. Cuando me gastan una broma que resulta graciosa, la acepto y me río con los/as demás	15	16
20. Suelo reaccionar con soltura ante situaciones o hechos imprevistos	11	12

Font: Elaboració pròpia.

A la taula anterior, podem observar els resultats dels ítems del pre-test i post-test. Pel que veiem, alguns ítems han augmentat significativament del pre-test al post-test. Alguns d'ells són:

1. Demanar ajuda als amics/es quan s'està en un compromís.
2. Quan s'expressen opinions que no estan d'acord, diuen la seva opinió, fonamentant-la amb raons.
3. Preguntar quan no entenen alguna cosa a classe.
4. Demanar disculpes quan s'han equivocat.
5. Acceptar disculpes quan algú li les demana.

Aquests han millorat entre set i deu punts més. Tots ells, relacionats amb l'empatia i l'assertivitat. Aquestes són habilitats socials que s'han desenvolupat en quasi tots els

menors dia a dia mitjançant els jocs cooperatius. Les dues habilitats requereixen respecte per a posar-les en pràctica, és a dir, respecte pels demés i respecte per un mateix. A més, també requereixen l'existència d'altres habilitats com la integritat, coherència i honestat.

Altres ítems s'han quedat igual, com és el cas de:

1. Manifestar les opinions davant els pares encara que puguin haver desacords.
2. Discutir o negociar l'hora de tornar a casa.

4.8 Conclusions i propostes de millora

Com a conclusió, podem ressaltar que els ítems que s'han quedat igual després d'haver treballat amb els menors, es podrien treballar a llarg termini amb les famílies, perquè aquests no són sols ítems que s'han de treballar amb els menors, sinó es qüestió de treballar amb els dos.

Pel que respecta als ítems que s'ha notat una milloria, en quan a assertivitat i empatia destacaré que, unint les dues habilitats els menors podran aconseguir un nivell òptim de comunicació amb els demés. D'aquesta manera qualsevol menor que utilitza aquests models per a comunicar-se amb la societat obtindrà uns beneficis propis com una bona integració.

En quant a les conclusions generals de tot el projecte, podem dir que els objectius dels que s'espera un bon resultat són:

- Potenciar les habilitats socials dels menors a través dels jocs cooperatius.

Els menors mostren avanços en el seu aprenentatge. Els resultats són satisfactoris ja que s'aconsegueix en tots els menors les expectatives esperades, és a dir, la millora de conducta hàbil. (resultats post-test).

En quan a l'avaluació dels jocs cooperatius, podem observar que al principi de la intervenció els jocs eren un autèntic fracàs i poc a poc han anat millorant fins a aconseguir alguns dels objectius específics com: el foment del diàleg, el respecte de cara a la resta de companys, el foment de la cooperació i la capacitat del treball grupal.

-Millorar les relacions socials amb altres companys acudint als juniors i scouts.

Aquest objectiu ha tingut avanços en alguns dels menors, però en altres no. Des d'un principi, ja alguns dels menors i les seves famílies no van voler participar en aquesta iniciativa, per tant, els menors no acudirien als juniors ni als scouts.

Tant Ismael com Sara no volien assistir perquè preferien quedar-se a casa i veure la televisió. La seva mare no els va animar a participar, paraules d'ella: "si ellos no quieren ir no les voy a obligar, y así me estalvio acompañarlos".

Jose, és el més menut de tots els menors, té set anys, i no pot acudir a cap dels dos moviments perquè no te vuit anys i l'edat mínima és als vuit.

I Jorge, és el més major, i està en una edat prou complicada, la seva contestació va ser: "si hombre, paso de ir, prefiero irme con mis amigos".

Els altres menors si que van voler participar i les seves famílies també volien, perquè era una bona forma d'integrar-se amb tots els xiquets/etes.

Els menors van ser distribuïts als juniors i als scouts depenent de l'aproximació de vivenda de cadascun. Per tant als juniors assisteixen: Raül, Paco i Aarón. I als scouts: Araceli, Zaira, Popi i Cintia.

Després de les reunions setmanals amb els (scouts) i mensuals amb els (juniors) els resultats són els següents:

Scouts: Tots els menors acudeixen setmanalment, llevat de Cintia que falta alguns dies, però la seva mare avisa amb antelació. Cintia té un bon comportament als scouts i sobretot molta iniciativa a l'hora de participar en les activitats. És una xiqueta que es relaciona en tota la gent, però si hi ha algun xiquet que li du la contraria, ella l'insulta o fins i tot li pega. Zaira i Araceli, tenen un comportament molt bo, no tenen cap queixa d'elles. Al contrari, estan molt contents.

Pau, també es porta bé i participa en totes les activitats, el que passa es que de vegades interromp les explicacions de les monitores, i es clava en els companys. I de Popi, les monitores diuen que és molt bon xiquet, el que passa es que es deixa manipular per alguns dels companys.

D'aquests van assistir al campament de Pasqua Zaira, Popi i Pau. Les monitores em van comunicar que el comportament dels tres va ser excel·lent i que si la resta del curs continuaven igual de bé, assistirien al campament d'estiu.

Pel que fa la opinió dels menors, ells em digueren que s'ho van passar genial, el que passa que Pau va tindre por algunes nits, amb Zaira va haver alguna disputa perquè les seues companyes li deien que tenia polls i que era gitana, però així i tot ella em digué que volia seguir anant. I Popi que li havia agradat molt i que havia fet molts amics.

Pel que fan les monitores dels Juniors, em comunicaven que els menors començaven anant totes les setmanes. Llevat de Raül que la seva àvia va parlar amb les monitores per a dir-los que aniria cada dos setmanes.

Pel que fa el comportament d'aquests menors, les monitores em van comunicar que:

Raül al principi no es portava bé, és a dir, tenia molt mal comportament, i no s'integrava amb la resta del grup.

Vaig parlar amb ell, i li vaig explicar que eixe no era el Raül que jo coneixia, que fera el favor de portar-se com les persones o el desapuntaria dels juniors.

Al mes següent ja em van comunicar que el menor estava portant-se millor.

Aarón va començar molt motivat i sense cap problema, però al mes d'estar allí s'ho va deixar. Vam parlar amb ell, i ens digué que no volia anar més, que preferia quedar-se a casa.

I Paco, fins a hores d'ara segueix anant, està molt integrat al grup i ha fet nous amics. Aquest menor, va ser l'únic que va assistir al campament de pasqua i està fent tot el possible per a tornar a anar al d'estiu. Les monitores estan molt contentes amb ell.

El menor ens comenta que s'ho passa bé perquè en eixa estona desconnecta de tots els problemes.

Com podem observar, aquest objectiu ha sigut un poc més complicat d'aconseguir per part d'alguns menors. Però si que hem aconseguit que altres com: Paco, Zaira, Popi, Pau, Araceli i Cintia hagen millorat les seves relacions socials amb altres xiquets/etes.

Veient els resultats d'aquest objectiu i tractant de relacionar-ho amb els resultats del qüestionari d'habilitats socials, podem observar que els menors que des d'un principi no van voler anar, són els que més baixa tenen la seva conducta hàbil respecte als demés companys.

A Sara i a Ismael quant els vam plantejar anar als juniors, va ser abans de començar la intervenció i realitzar els jocs cooperatius, presentaven una conducta hàbil molt baixa d'un 32 i 35%. Després de la intervenció, la seva conducta hàbil ha augmentat significativament. Per tant, si els plantejarem ara anar als juniors, segurament si que voldrien anar.

Aarón que des d'un principi es va comprometre, després s'ho va deixar i ja no va voler anar. Aquest també presenta una conducta hàbil molt baixa.

Raül, la seva conducta hàbil és de percentatge normal, però si que s'observa a les avaluacions dels jocs cooperatius que és un xiquet molt competent, i per això, moltes vegades té mal comportament i li costa més relacionar-se amb els companys.

En l'última reunió, vam parlar de com havien anat els menors durant aquest període als juniors i scouts, també els vaig preguntar que em digueren que pensaven d'aquest projecte.

Doncs be, em comentaven que amb els menors havien notat una milloria des del principi fins a ara. Cap dels xiquets havia donat problemes a l'hora de participar a les activitats, i tampoc a l'hora de relacionar-se, encara que si que s'observava que a alguns menors els costava més que a altres. Com ha anat passant els temps s'ha vist reflectit tot el treball del dia a dia amb ells, els menors estan molt motivats però sobretot integrats amb els grups.

Pel que respecta el projecte, els ha resultat atractiu, mai havien participat en cap entitat i considerin que és molt bo que els menors aprenguin a socialitzar-se amb els demés intentant controlar les discriminacions i prejudicis de cara als demés. Em diuen que estan oberts a participar en projectes així perquè han vist que els resultats han sigut molt positius. A més, remarquen que, volen que el curs que ve els menors continuen assistint tots els dissabtes i participen en totes les activitats.

El projecte pareix haver aplegat a aconseguir els seus èxits respecte a la consecució dels objectius. Una proposta de millora que incideix en la definició metodològica del treball d'Aprenentatge Servei és la vinculació amb la comunitat.

Per a una millora del projecte, a més, de la continuïtat d'aquest per part de tots els implicats, és necessari fer partícips a les famílies i treballar amb ells diferents climes com:

- Estil de disciplina: és a dir, intentar fer-los comprendre que han de tenir un estil de disciplina democràtic i que puguin negociar les coses entre tots els membres de la família, aplegant a decidir tots junts.
- Qualitat en les relacions familiars: que els menors es senten acceptats pels pares i es senten volguts.
- Estil de comunicació i resolució de conflictes: deuen tenir una comunicació activa a casa, i comunicar-se entre ells, perquè si açò falla, els menors després tindran dificultats per a relacionar-se amb altra gent.

La família és un element clau en els processos d'integració, i si aquests no ho fomenten, difícilment els menors s'integraran amb la resta de gent.

També consideri necessari fer partícips en aquest cas, a tots els xiquets/etes que van als juniors i scouts per tal de realitzar activitats en els que s'intenten eliminar els prejudicis i les discriminacions que tenen de cara als menors més vulnerables.

Aquestes dues propostes són elements molt importants per a la integració dels menors, i pensi que s'ha de treballar tant amb els menors, com en les famílies i els xiquets/etes de la societat. Per a així poder aconseguir entre tots unes bones relacions socials.

FASE 3: Demostració

La fase tres, és la demostració: adonar de què he après. Transmetent-los a la comunitat a través de modalitats diverses: personals (diari en el qual s'arreglen les fases del projecte, una redacció de síntesi). I públiques (realització d'un vídeo en el qual es sintetitzen les fases del projecte i els seus principals resultats, l'elaboració de cartells informatius, el disseny d'una web site en la qual es bolca tota la informació, enviament de cartes, articles als mitjans de comunicació per a donar a conèixer les principals accions dutes a terme, promoure la reflexió en petits grups de discussió o fer una presentació oral del projecte oberta a tota la comunitat).

El meu projecte, serà presentat mitjançant un power point, en el que explicaré en què ha consistit la meua intervenció. L'exposició tindrà una durada de 15 minuts, i intentaré fer-ho de la manera més clara i concisa possible per a que els oients d'aquesta, en aquest cas, serà un tribunal compost per tres professors de la Universitat de València, entenguin quina és la finalitat d'aquest projecte. Després hi hauran 15 minuts de preguntes, on es podran aclarir dubtes, errades i reflexions per part dels professors.

FASE 4: Reflexió

A la quarta fase, es sintetitza i reorganitza tota la informació que he rebut de tota l'experiència de servei i de l'aprenentatge de les matèries. És el recurs educatiu que afavoreix que l'experiència duta a terme s'òmpliga de contingut i s'expliciten les connexions entre el projecte concret i les objectius curriculars perseguits.

Formes: Diàleg sobre la pròpia acció, pensament crític sobre les diferents fases, redacció d'un informe preliminar, l'ensenyament a uns altres dels aprenentatges adquirits i Avaluació del projecte en el seu conjunt.

Aquest projecte m'ha ajudat a créixer com a professional de l'educació, ja que he tingut que realitzar diferents passos per a elaborar-lo.

En primer lloc, no tenia clara la seva base metodològica, per tant, hem vaig dedicar a buscar informació, a preguntar, a escoltar i fins i tot a estudiar el que era la metodologia d'Aprenentatge Servei. Pensi que açò és molt important per a un professional perquè la formació permanent deu incloure's en l'acció docent, de manera que sempre s'ha d'actualitzar amb la finalitat de dominar les diferents metodologies que es manegen.

Així mateix, m'he inserit entre els professionals i en la vida diària del Centre de Dia extraient tot el possible per a la meua formació, col·laborant en les activitats i adaptant-me a la dinàmica fent que tot allò que he après sigui de gran valor per a qualsevol moment en el que treballo com a Educadora Social. Una actitud oberta, positiva, de respecte i de compromís amb la resta d'educadores així com en els menors, són requisits indispensables per a ser una bona educadora.

A l'hora de valorar el projecte, la meua formació com a educadora s'enriqueix, ja que dec reflectir el balanç del projecte. El fet d'haver tingut pràctiques, m'ha permès realitzar el Treball de Fi de Grau, desenvolupant un projecte personal en un context real i m'ha facilitat la posada en marxa d'una sèrie de competències. Amb tot el que açò implica, per exemple: L'anàlisi de l'entorn i les seves necessitats (tenir responsabilitat amb l'aprenentatge). Programació d'activitats contextualitzades i amb sentit didàctic (tenir habilitat per al meu treball autònom, per a les relacions interpersonals i per a participar en la millora de la comunitat).

Tot açò, suposa treballar en societat, i per això és imprescindible comprometre's i tenir un coneixement rellevant per a realitzar aquesta professió. Pensi que, L'educador Social és

educador de persones que presenten una problemàtica social, per tant, ha de tenir aquesta ètica professional donat la responsabilitat que aquesta requereix.

FASE 5: Reconeixement

A la cinquena fase, es troba el reconeixement, aquesta fase tracta de reconèixer el valor de treball realitzat per l'alumnat, a més, constitueix un aspecte molt important del projecte servei. No es tracta sols de posar notes, sinó de donar major difusió possible als treballs i projectes executats.

Aquest any no ha sigut possible presentar el meu projecte a la I Jornada d'ApS de la Universitat de València, ja que el projecte no ha estat finalitzat. Però pensi que és molt important poder difondre tot allò que he après durant aquest temps mitjançant aquest projecte. Per això el que pretenc durant l'any que ve, és assistir a les jornades i poder reflectir de manera breu l'experiència d'aquest Aprenentatge Servei.

FASE 6: Avaluació

Per últim, la sisena fase, és l'avaluació, és a dir, és l'anàlisi del projecte, deixant constància del nombre de participants, durada, descripció del projecte, materials i objectius produïts, objectius curriculars tractats en el seu desenvolupament, beneficis acadèmics derivats, beneficis afectius, impacte del projecte sobre la comunitat. Es tracta de que em vaja entrenant en tasques d'avaluació, en la síntesi i anàlisi de la informació derivada de l'engegada del projecte, i compregui que l'avaluació compleix una important funció per a la millora contínua de les iniciatives.

L'avaluació és inicial, al principi es passa un qüestionari per veure la conducta hàbil de cada menor; continua, perquè mitjançant la realització de jocs cooperatius, es realitza un diari de camp per veure el comportament de cada menor. I final, perquè a l'acabar la intervenció es passa un post-test per veure si els menors han millorat respecte l'avaluació inicial.

Des de primer moment, he volgut establir uns criteris de valor per a que no sols es quede en una valoració com una intervenció satisfactòria i activa. Ja que, avaluar és més que medir, significa valorar, és a dir, pensar i reflexionar sobre el sentit de l'acció.

La intervenció té uns efectes amb els menors, per tant, la avaluació es mostra positiva. S'han alcançat els objectius prevists, a més del perseguit aprenentatge i desenvolupament de les competències i el servei a la comunitat.

A nivell general, s'ha fet un bon ús de les infraestructures, el llocs disponibles per al projecte han sigut afavorits per a l'aprenentatge dels continguts i per a la consecució dels objectius ja que eren llocs familiars per als alumnes i als que estaven acostumats. Els més nous en quan a espais són els centres dels Juniors i Scouts. A pesar d'aquesta novetat, els recursos tant espacials com materials han sigut els adequats per a contribuir en l'experiència dels menors.

És fonamental que els professionals que participen en un projecte d'ApS ho fagen establint els requisits més importants per a l'èxit del mateix. Els professionals que han sigut partícips d'aquesta experiència, en general s'han involucrat amb tot, i han col·laborat activament i amb total predisposició de cara a nombrosos moments.

En el primer moment del projecte i detecció de les necessitats dels menors, l'educadora social del Centre de Dia va mostrar una actitud oberta a pesar de que no coneixia bé la metodologia d'Aprenentatge Servei i es va deixar aconsellar i informar sobre aquesta; encara que el projecte li va aplegar de sobte, em va recolzar amb tot. És d'agrair l'acceptació de cara al meu projecte.

Durant la meva formació en el grau d'Educació Social, una de tantes coses que m'han tractat d'ensenyar és quins són els processos educatius vinculats a la necessitat de donar resposta a les demandes d'accés a la cultura, al benestar, a la qualitat de vida i a les demandes de participació en la vida social de tots els col·lectius de la població.

En aquest projecte, he posat en pràctica aquests processos, tractant de respondre a les necessitats de les que presenten una carència els menors, i he intentat fer-los partícips en la vida social mitjançant l'animació sociocultural que es caracteritza per prestar atenció a les necessitats socials i de desenvolupament comunitari d'una població determinada. En aquest cas, han sigut els menors en risc d'exclusió social que acudeixen al Centre de Dia La Inmaculada.

Mitjançant la intervenció com a Educadora Social, he tingut la capacitat de conèixer l'entorn social en el que s'envolta aquest col·lectiu, he detectat unes necessitats en els

menors, he desenvolupat l'acció educativa mitjançant activitats i he fet de medidora en les distintes entitats.

La lectura de llibres, revistes i periòdics de qualitat, m'han ajudat a completar la informació sobre aquest tema. Pensi, que és molt important llegir per a saber analitzar i comprendre la realitat socioeducativa sobre allò que es va a desenvolupar.

Gràcies als estudis i a la elaboració d'aquest projecte he adquirit una responsabilitat social que m'ha ajudat a saber i a intervenir en aquest col·lectiu, el col·lectiu més vulnerable, els menors.

Un dels beneficis que he optés dels menors és, que a banda de fer-me créixer com a professional, treballar amb ells m'ha fet créixer com a persona.

QUEDA PROHIBIDO

**Queda prohibido llorar sin aprender,
levantarte un día sin saber qué hacer,
tener miedo a tus recuerdos...**

**Queda prohibido no sonreír a los problemas,
no luchar por lo que quieres,
abandonarlo todo por miedo,
no convertir en realidad tus sueños...**

**Queda prohibido no intentar comprender a las
personas,
pensar que sus vidas valen menos que la tuya,
no saber que cada uno tiene su camino y su
dicha...**

**Queda prohibido no crear tu historia,
no tener un momento para la gente que te
necesita,
no comprender que lo que la vida te da,
también te lo quita...**

**Queda prohibido no buscar tu felicidad,
no vivir tu vida con una actitud positiva,
no pensar en que podemos ser mejores,
no sentir que sin ti, este mundo no sería igual...**

Pablo Neruda

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.

- Ansoleaga, D. y Gómez, J.L. (2004).” La reflexión ética en la práctica de la educación social”. Comunicación presentada en IV CONGRESO ESTATAL DEL/A EDUCADOR/A SOCIAL. Recuperado el 21/03/2015 de <http://www.eduso.net/congresogalicia/>
- Ballester, L. y Figuera, P. (2000). Exclusión e inserción Social. En P.Amorós y P. Ayerbe (Eds.), *Intervención educativa en inadapatación social* (pp. 289- 331). Madrid, España: Síntesis.
- Batlle, R. (2011). ¿De que hablamos cuando hablamos de Aprendizaje servicio?. *Crítica*, nº972, pp.49-54.
- Caballo, V. E. (1993). *Manual de evaluación y entrenamiento de las habilidades sociales*. Madrid, España: siglo veintiuno.
- Caballo, V. E. (2005). *Manual de evaluación y entrenamiento de las habilidades sociales*. Madrid, España: Siglo XXI de España Editores veintiuno.
- Cuestionario de habilidades sociales. Recuperado el 10/02/2015 de http://www.juntadeandalucia.es/averroes/ambezar/files/07documentos/Cuestionarios/Cuestionario_Habilidades_Sociales.pdf
- Garcés, Y., Santana, L.E. y Feliciano, L. (2012). El desarrollo de habilidades sociales: una estrategia para potenciar la integración de menores con riesgo de exclusión. *Revista Electrónica de Investigación y Docencia (REID)* Nº Monográfico, 172-192.
- García, R., Escámez, J. y Jover, G. (2010): *Ética profesional docente*. Madrid, España: Síntesis.
- García, J., Sánchez, J.M (2010). Centros de día de atención a menores: competencias del educador social como figura de referencia. *Revista Historia de la Educación Latinoamerica*, No (15), 125-146.
- González, F. (2006). *Estudio de los perfiles de las familias en situación de riesgo social: Programas de ayudas P.E.R y P.E.P del ayuntamiento de Valencia*. Tesis doctoral. Univeristat de València. València.

- Gutierrez, T. (2012) *Intervención socioeducativa. Familia y menores*. Recuperado el 25/01/2015 de <http://intervencion-socioeducativa.blogspot.com.es/2012/12/necesidades-de-la-infancia.html>
- Lazaro, I., Uroz, J., Rúa, A., Roldán, A., Meneses, C. y Perazzo, C. (2013). *Análisis de los factores de exclusión social: propuesta de un sistema de información sobre la infancia en exclusión*. Madrid, España: Comillas. Recuperado el 04/05/2015 de http://www.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/informe_infancia_en_exclusion_media.pdf
- Ley Orgánica 1/1996, de 15 enero; de Protección Jurídica del Menor, de modificación parcial del Código Civil y de la Ley de Enjuiciamiento Civil. [1069/1996].
- Libro Blanco (2005). *Título de grado en pedagogía y educación social*. Vol.1 Madrid: Agencia Nacional de Evaluación de Calidad y Acreditación.
- López, F. (2008). *Necesidades en la infancia y la adolescencia. Respuesta familiar y social*. Madrid, España: Piramide.
- López, M.P. (2008). *Efectos del aprendizaje cooperativo en las habilidades sociales, la educación intercultural y la violencia escolar: Un estudio bibliométrico de 1997 a 2007*. Tesis doctoral. Universidad de Alicante. Recuperado el 16/04/2015 de http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/11068/1/tesis_lopez.pdf
- Martínez, M. (2008). *Aprenentatge servei i responsabilitat social de les universitats*. Barcelona, España: Octaedro.
- Melendro, E., Perdomo, S. y Suárez, L.A. (2000). Adolescentes y Jóvenes en dificultad social. Documentación Social. *Revista de Estudios Sociales y de Sociología aplicada*, (120), 303- 328.
- Orden de 19 de junio de 2003, de la Conselleria de Bienestar Social, por la que regula la tipología y condiciones materiales y de funcionamiento de los Centros de Protección de Menores, en la Comunidad Valenciana. [2003/X7543]. TÍTULO II: De la clasificación y tipificación de los centros de protección de menores. Artículo 10. Clasificación.
- Orden de 19 de junio de 2003, de la Conselleria de Bienestar Social, por la que regula la tipología y condiciones materiales y de funcionamiento de los Centros de Protección

de Menores, en la Comunidad Valenciana. [2003/X7543]. TÍTULO II: De la clasificación y tipificación de los centros de protección de menores. Artículo 12. De los centros de atención diurna.

- Ordre de 17 de gener de 2008, de la Conselleria de Benestar Social, per la qual es regula l'organització i el funcionament dels centres de protecció i acolliment residencial i d'estada de dia de menors en la Comunitat Valenciana. [2008/738]. TÍTOL PRELIMINAR: Disposicions generals. Article 4. Definició dels centres de protecció de menors.
- Ordre de 17 de gener de 2008, de la Conselleria de Benestar Social, per la qual es regula l'organització i el funcionament dels centres de protecció i acolliment residencial i d'estada de dia de menors en la Comunitat Valenciana. [2008/738]. TÍTOL PRELIMINAR: Disposicions generals. Article 5. Tipologia dels centres de protecció de menors.
- Ordre de 17 de gener de 2008, de la Conselleria de Benestar Social, per la qual es regula l'organització i el funcionament dels centres de protecció i acolliment residencial i d'estada de dia de menors en la Comunitat Valenciana. [2008/738]. TÍTOL III: Els centres de dia. CAPITOL I: L'atenció de menors en els centres de dia. Article 18. L'atenció de menors en els centres de dia.
- Ordre de 17 de gener de 2008, de la Conselleria de Benestar Social, per la qual es regula l'organització i el funcionament dels centres de protecció i acolliment residencial i d'estada de dia de menors en la Comunitat Valenciana. [2008/738]. TÍTOL III: Els centres de dia. CAPITOL I: L'atenció de menors en els centres de dia. Article 19. Finalitat i funcions dels centres de dia.
- Pérez, C. (1999): Comunicació e interacció educativa. En P. Aznar. (Coord.), *Teoría de la educación: Un enfoque constructivista*. (pp. 287-322). Valencia: Tirant lo Blanch.
- Ruiz, J.V. (2008). Los juegos cooperativos: una alternativa en la práctica lúdica de la Educación Física. *Revista digital*, 13 N° 126. Recuperado el 27/05/2015 de

<http://www.efdeportes.com/efd126/los-juegos-cooperativos-dentro-de-la-educacion-fisica.htm>

- Sánchez, J.M. (2011). *Un recurso de integración social para niños/as, adolescentes y familias en situación de riesgo: Los centros de día de atención a menores*. Tesis doctoral. Universidad de Granada. Recuperado el 03/04/2015 de <http://www.ugr.es/~erivera/PaginaDocencia/Posgrado/Documentos/SanchezJuanManuel.pdf>
- Santana, L.E. (2009). *Orientación educativa e intervención psicopedagógica. Cambian los tiempos, cambian las responsabilidades profesionales*. Madrid, España: Pirámide.
- UNICEF (2006). *Convención sobre los derechos del niño*. Unidos por la infancia. Madrid, España. Recuperado el 13/3/2015 de http://www.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/CDN_06.pdf
- UNICEF (2006). *Excluidos e invisibles*. Estado Mundial de la Infancia. Nueva York.
- Viadero, P. (2004). *Menores, drogas y Educación Social*. Instituto para el estudio de las Adicciones. Gobierno de Canarias. Recuperado el 10/04/2015 de <http://www.lasdrogas.info/opiniones/154>